משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר זרעים

לחם שמים על משנה תרומות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה תרומות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-תרומות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 7
משנה ה 7
משנה ו 12
משנה ז 13
משנה ח 13
משנה ט 14
משנה י 15
פרק ב 15
משנה א 15
משנה ב 17
משנה ד 17
משנה ו 18
פרק ג 18
משנה א 18
משנה ג 19
משנה ד 20
משנה ה 21
פרק ד 21
משנה ד 21
משנה ה 22
משנה ו 23
משנה ז 24
משנה ח 25
משנה י 25
משנה יא 26
פרק ה 26
משנה א 26
משנה ב 28
משנה ט 28
פרק ו 29
משנה א 29
משנה ג 30
משנה ד 30
משנה ה 31
פרק ז 32
משנה א 32
משנה ה 32
פרק ח 33
משנה ג 33
משנה ה 35
משנה ו 35
משנה יב 35
פרק ט 35
משנה א 35
משנה ב 36
משנה ג 37
משנה ד 38
משנה ה 39
משנה ז 39
פרק י 42
משנה א 42
משנה ה 42
משנה ז 42
משנה ח 42
משנה י 45
משנה יא 49
פרק יא 50
משנה א 50
משנה ב 51
משנה ח 52

משנה ט 52

פרק א

משנה א

חמשה לא יתרומו. כתב הרע"ב מנינא למעוטי דר' יהודה. וכ"ש דממעט לדר' יוסי וכדמפרש הרע"ב בסמוך גבי אשר ידבנו. ומיהו תימה לפרושי למעוטי בכה"ג דממ"נ אי קיימת מנינא וכו' עכ"ל בתי"ט.

ודבריו הללו קשים להולמן דמאי כ"ש דקאמר. אטו ר' יוסי מכשר בקטן טפי מדר' יהודה. הא ודאי ליתא אלא ר' יוסי לית ליה דר' יהודה דמכשר בכל קטן. ור' יהודה אית לי' דר' יוסי. שבכלל מאתים מנה. וכדכתב איהו ז"ל גופיה לקמן משנה ג':

ואפילו למאי דס"ד התם דבשהגיע לחינוך מיירי. פשיטא דמ"מ עדיפא מדר' יוסי. דמצריך עונת נדרים דווקא. דהויא בתר הכי טובא. וא"כ היכי קאמר הכא דכ"ש דממעט לדר' יוסי. והא ודאי איפכא הוא. דאע"ג דממעט לדר' יהודה. דר' יוסי לא אימעיט. דאפילו תימא ר' יוסי. ודתנן הכא קטן לא. בקטן ממש איירי. אבל משהגיע לעונת נדרים כבר יצא מכלל סתם קטן. והכי מסתבר דאתי הך סתמא כר' יוסי דהילכתא כוותיה:

וממ"ש הרע"ב מן הירו' דכולהו מחד קרא נפקי. דקממעט לקטן מאיש ולא מאשר ידבנו לבו. דצ"ל אע"ג דיש לו דעת לנדב. כגון מופלא סמוך לאיש נמי מימעיט. מהא לא תשמע לתנא דידן דהכי ס"ל. דהא לא במשנה איתיה. אלא בתלמודא דקא מפרש פירוש רויחא. לאשמועינן נמי טעמיה דמאן דבעי שתי שערות דווקא כדס"ל לר"מ. ואיידי דנסיב קרא דריש לכוליה דשמעינן נמי טעמיה דר"מ:

אבל תנא דמתני' ודאי לא ס"ל כוותיה. אלא כר"י כדאמרן. ואליביה הכי נמי דלית ליה ההיא דרשה דמאת כל איש. דאיש אפי' סמוך לאיש במשמע. דאתרבי מאשר ידבנו לבו. והא אית ליה לב לנדור. וזה נכון ופשוט:

ודקמתמה בתי"ט לפרושי למעוטי כה"ג. דממ"נ מנינא אהיכא קאי. דאי אלא יתרומו. דוק מנה הא אחרים תורמין לכתחלה. והוי לקולא טפי מר"י ור"י. ואי אואם תרמו. משמע הא אחריני תרומתן תרומה. והיינו דר"י ומאי קממעט. ליכא לתמוהי מידי. דודאי הני דיוקי לא יתרומו ואם תרמו בקושטא איתנהו. דלא יתרומו למעוטי שליח ואשה דתורמין לכתחלה. ומיעוטא דסיפא ואם תרמו וכו'. למעוטי אלם וכל הני דבמשנה ו'. דדיעבד מיהא תרומתן תרומה:

אבל משום הני דיוקי לא הוי צריך למתני מנינא. דהני תנינהו בהדיא. אלא לאפוקי מדר' יהודה דווקא. וה"פ דאי לא תני מנינא. הוה ס"ד דת"ק נמי אית ליה דר' יהודה. ואע"ג דנסיב נמי קטן. סד"א מילי מילי קתני ולצדדין. דאיכא מהנך דלא יתרומו ואין תרומתן

תרומה. ואיכא מנייהו דלא יתרומו ובדיעבד תרומתן תרומה. דהיינו קטן כר"י. להכי קתני מנינא לאפוקי מדר"י. דשמעינן דכל הני חמשה דווקא דכולהו דמו להדדי. וזה ברור שלכך נתכוונו הדברים:

משנה לחם

יתרומו מ"ש הר"מ ז"ל בענין גזרת פעל תרם ותורמין הנמצא לחז"ל. ונדמה לזר ומתנכר למתחכמים בדקדוק. **דברי** פי חכם חן. ואינם צריכים חזוק. אבל יש לתמוה מה עלה בדעת אותן אנשים המשתדלים במלאכת הדקדוק. שחשבו לתפוס על בעלי הלשון הראשונים העצמיים. וכי מאין בא להם הלשון לאותן המדקדקים. הוי המעמיקים עצה. ומהיכן ידענוהו ולמדנוהו אם לא מהם ז"ל. בעלי הקבלה והמסורת אבות המליצה. ואיך יעיז אנוש להשיג עליהם ולתפסם להסיר שפה לנאמנים אשר בחר ה' בם ורצה. **ואם** זדון לבם של החכמים בעיניהם השיאם להתחכם יותר. הלא ישיאם שכלם הדל עוד לתת תפלה לאלהים. הן תבואות כאלה ימצאו גם על המקרא עצמו. בזרים רבים ומורכבים ימצאון בו. ומי שם פה לאדם. אשר רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו. הפה שהתיר לומר אגאלתי תרגלתי ודומיהם רבים. הוא התיר לחכמים לומר תורמין מתחילין. **ואמנם** בין שיהיה הלשון נמצא כך בטבע וסגולה בלשון הקודש. שיסבול באמת זאת הגזרה בעצם. כמו שיסבול כמה פעמים נרדפים מאד. ומורכבי השרשים והמשקלים (בין במלות שוות ופעלים. כידוע לבקי במקרא. וביחוד בנחים הוא דבר מצוי הרבה שיורדפו. גם ישתתפו בהוראה אחת. בכל אופני גזרי משקלם) ובין יהיה לשון חכמים המיוחד להם. אם שכך נמסר בידם מראש מקדמי ארש. ואם שהסכימו עליו לתועלתם ולהנאתם. לצורך תשמישם להרחיב גבול הלשון בביאור התורה. דבר דבור על אפניו. בודאי מן השמים הסכימו על ידיהם. בכל אופן לה"ק הוא. ודרך הקודש יקרא לה. כי ההכרח הביאם הלום. להלום וליישב הלשון על מכונו. ולהושיבו על כנו. להשביח ולהרוויח ההבנה והכונה המיוחדת הנרצית במלה מלה. בל תתחלף בשתוף הוראה אחרת. המתערבת בענין בשורש שורש וגזרה שלה. כדרך שאתה מוצא במלה זו. ושורש הנדרש כאן בגזרת תרומה. כי הרבה הרמות יש. ענינם הגבהה. וירם אהרן ודומיו. ויש להוראת מעלה וגדולה. להרים קרן. ירים ראש. וגם בענין תרומת הקודש. צריך להבדיל בין תרומה לתרומה. שנמצאת בכמה אופנים שונים. תרומת אדנים. שקלים. תרומת הדגן התירוש והיצהר והמעשרות. על כן בחרו להם שמוש פעל מיוחד לענין תרומה. הנדרש כאן. לרוב השמוש הצריך לו בפני עצמו. להכירו מיד ולהבדילו מבין יתר הענינים. הנכנסים ומשתתפים בשם תרומה. וכן הוא הדבר בפעל התחיל מתחיל. שחדשוהו כמו כן (כמדומה) וגזרוהו מהשם תחלה. שהפעל אינו הולך ע"ד לה"ק שבכתוב. כי הפעלים הנמצאים מזה השורש במקרא. דורכים דרך הכפולים. שממנהגם להשלים חסרון כבודתם בנחותם. וכמ"ש בס"ד דפ"ג דברכות. אבל ההכרח הניעם לכך. שלא יתערב עם שונים. ענין חלול. וחול וחולי וחולין. ותוחלת. וחיל. שכל אחד מאלו ענין בפ"ע. ובכן נשמר הלשון היטב וניכר מיד לכל מבין עם תלמיד. זהו דרכם שכל למו. בכ"א שאמרו לשון חכמים לחוד (כמ"ש בשכבר פעמים רבות בחבור זה. גם במהדורא קמא. ובלו"א. ועיין שם בהקדמה.

הבאתי ראיה היאך הקפידו חז"ל מאד על זאת. להחזיק בלשון שיחדוהו להם בתלמוד. לבל יתחלף בשל מקרא. והוא מפליא לעשות הרגש בענין) וכענין שאמרו ריש נדרים לשון שבדו חכמים. איך שיהא. לשון נקי וטהור הוא. וכשר אף בעבודת התפלה ומטבע ברכות. להוציא מלבו של המדקדק העני וגס רוח (שאין הדעת סובלתו) הידוע (שיצא לו שם במלאכה זו. במדינה זו המשובשת בגסות) הנאמן לאשר מאמין לכל דבר. ורבים מעמי הארץ מתיהרים. למדו דרכו שכבשוה שוטים שכמותו. נעו עורים. בדרך לא ידעו הדריכם. כל דורך בה עתה תהיה מבוכתם כפולה והוסיף להחשיכם. בינו שנות עולם לדור ראשון. ושאלו לנתיבות עולם. בדרכי הלשון. כי מהם תצא תורה ואורה. רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם שמורה.

משנה ב

משנה לחם

שאינו לא שומע ולא מדבר שנולד חרש וכיון שלא שמע מעולם. אי אפשר שידבר. **זה** שלא כמ"ש שאם יושם הילד במקום שלא ישמע שם מדברים. אז יפתח פיו לדבר בלשון הקודש מעצמו. אלא צ"ל שהדבור קשור בחוש השמע.

משנה ה

ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו. לשון הרע"ב ואצטריך לאשמועינן. היכא שהקדימו בן לוי בשיבלים כו'. וכן כתב הר"ש:

והוצרכו לומר כן משום דקשיא להו פשיטא דכי ניטלה תרומתו חולין גמורין נינהו. ומאי קמשמע לן דאין תורמין מן הפטור. הא תני ליה בהדיא. לכך פירשו דאיירי בהקדימו בשיבלין. דאע"ג דלא ניטלה ממנו תרומה גדולה. אפ"ה אין תורמין ממנו. כיון דפטור מתרומה גדולה. והא הוא דאשמעינן דהקדימו בשיבלין פטור:

ולא בעו לאוקמה בהקדימו בכרי ולא הפריש עדיין תרומה גדולה. דאי הכי כי ניטלה תרומתו מאי הוי אכתי טבול הוא לתרומה גדולה. ולמה לא יתרום ממנו אפי' על מקום אחר. שהרי הוא עומד ליתרם. ועל כרחך צריך להוציא ממנו תרומה גדולה. מעתה כולו ראוי לתרומה.

וסבירא להו נמי דכי לא ניטלה תרומתו. שעדיין טבול לתרומת מעשר הוא. יכול לעשותו כולו אפי' תרומה גדולה. דהא הוא דמרבי בספרי [במדבר י"ח פ' כ"ד]. שאם רצה לעשות כל המעשר תרומה עושה. בזמן שקדשו בתוכו. ואע"פ שכבר ניטלה הימנו תרומה גדולה. זוהי שטת הר"ש ז"ל במשנתינו:

אמנם להרמב"ם ז"ל דרך אחרת בכל זה. וסבירא ליה דכשניטלה תרומתו. לעולם אינו ראוי עוד לתרומה גדולה. שאפי' הקדימו בכרי. ועדיין חייב להפריש ממנו תרומה.

אעפ"כ אינו יכול לעשותו כולו תרומה על פירות טבלי' אחרים. לפי שכבר הורם מקדשו ממנו. והוי ליה מתוקן ואינו פוטר את החייב. ואף הראב"ד מודה לו:

ומשו"ה ניטלה תרומתו לא אצטריך ליה. אלא ה"ג ולא ממעשר שלא ניטלה תרומתו. ורבותא קמשמע לן דאע"ג דלא ניטלה. ועדיין קדשו בתוכו. אפילו הכי לא. וכגון שעושהו כולו תרומה למקום אחר דקמפסיד כהן תרומת מעשר שבו. וסלקא דעתין דמצי למיעבד. דרבי ליה קרא. (כדס"ל להר"ש. ולק"מ מ"ש תי"ט) להכי אצטריך:

ולמימרא דמכל מקום צריך שיחשוב כמה מגיע לתרומת מעשר. והשאר עושהו תרומה. ולא רבי ליה קרא דחזי כולו לתרומה. אלא בענין שלא יפסיד תרומ' מעשר. וכהאי גוונא הוא דרבייה קרא. דכל זמן שהוא טבול לת"מ. דהוי ליה קדשו בתוכו. כולו ראוי לתרומה:

והנראה אלי עוד מדברי הר"מ בחבורו [פ' ג' מהל' תרומות הל' כ"ב]. שהוא ז"ל סובר שאין מעשר ראוי כלל לתרומה גדולה. אפי' הוא טבול לשני התרומות. בכל אופן אינו ראוי כי אם לתרומת מעשר. ומה שריבתה תורה שיכול לעשותו כולו תרומה. היינו בתרומה הראויה לו דווקא. לומר שראוי כולו ליעשות תרומת מעשר. אף למקום אחר. כמו שהטבל הטבול לתרומה. ראוי לקובעו כולו תרומה גדולה למקום אחר. הוא הדין מעשר. אע"פ שתרומתו ידועה וקצובה:

וא"כ לפ"ז משנתינו. אי גרסינן ולא משלא ניטלה תרומתו כנז'. צריך לומר אפילו אם מוציא בחשבון תרומת מעשר שבו. אעפ"כ אין השאר ראוי לתרומה. והשתא אם ניטלה תרומתו. תו לא חזי כלל לשום תרומה בכל אופן. רצוני בין שיהא עדיין טבול לתרומה. או לא. מאחר שכבר נתקן מתרומתו. ואם לא ניטלה תרומתו. מכל מקום אינו ראוי לתרומה גדולה. בין חישב והניח שיעור הראוי לתרומת מעשר שלו. בין לא:

וגדולה מזו שאפילו כולו לתרומת מעשר אינו ראוי. אם לא שיחשב תחלה שיעור ת"מ שבו ודוק היטב. כך נ"ל אע"פ שבפירושו לא משמע כן בקצת:

מעתה אני חוזר על מה שכתב בתי"ט כאן. ז"ל ונ"א שלא ניטלה כו' אא"כ חושב כו' ומה שכתב אבל יוציא ת"מ לאו דווקא דא"כ לא הוי קדשו בתוכו עכ"ד:

ואין זה מוכרח לפי דעתי. דאפי' תימא מוציא ממש. אפי' הכי איכא למימר דהדר מצי למיעבד ליה תרומה. והכא במאי עסקינן בטבול לתרומה גדולה. כגון שהקדימו בכרי. דלהכי לא צריך קרא. (אליביה דהר"ש והכי נמי ס"ל לתי"ט) וכי אתי קרא דבעינן קדשו בתוכו. היכא דלתקן מתרומה גדולה. אבל היכא דאכתי טבול לתרומה. הא הוה ליה קדשו בתוכו. אפי' ניטלה תרומתו. ואיכא למימר דבהכי מוקים לה הרמב"ם ז"ל. ודווקא

קאמר דאע"ג דמוציא ממנו ת"מ ממש. אעפ"כ השאר כולו ראוי הוא לתרומה. לדבריהם ז"ל אני אומר כן שהם סוברים כל זמן שהוא טבול לתרומה. כולו ראוי לתרומה. א"כ אין צורך לדחוק בפירושו של הר"מ:

ואולם באמת הרמב"ם אינו סובר כן. אלא שאפי' לא נתקן כי אם מתרומת מעשר. שוב אינו ראוי כלל לתרומה. וכמו שהודעתיך למעלה. ולכן ודאי האמת כך הוא בכוונת הרמב"ם. דמוציא ת"מ במחשבה בלבד. ואחר חישוב שיעורה. עושה הנשאר כולו תרומה בבת אחת. ולא בזה אחר זה. לפי שכשנתקן פעם א'. שוב אינו פוטר בו:

ומה שכתב עוד בתי"ט ומ"מ נוסחא זו כפי פירושו מן התימה. דמה קמ"ל פשיטא עכ"ל. איברא לדידי ודאי צריכא דהוה אמינא קרא להכי הוא דאתי ורחמנא רבייה. כדס"ל להר"ש ורע"ב באמת. אע"פ שהרב בתי"ט לא הבין בדבריהם כך:

ולפי מה שכתבתי דמשמע מחיבורו דאינו יכול לעשותו כי אם ת"מ בלבד. הא קמ"ל דאפי' לתרומת מעשר לא חזי. עד דמפריש תחלה מניה וביה דווקא. תרומת מעשר הראויה לו. ומחשב כמה מגיע לה. ואח"כ עושהו כולו תרומה כאחת. אבל לא יוכל להפריש עליו ממקום אחר ודוק. ואין צורך לדוחק שכתב בתי"ט:

ואולם מה שכתב בדעת הרמב"ם שבא לומר שאינו תורם כולו כו'. לענ"ד יפה כיון ואפריון נמטייה שהוא הברור בדעת הר"מ ז"ל. ואין מקום להשגת הר"א ז"ל:

ודברי הכ"מ [בפ' ה' מהל' תרומות הל' י"ג] קשים ליישבן. גם ד' התי"ט כמו שנדפסו במ"ב. לא ידעתי להם ענין במ"ש על הכ"מ. וז"ל וצ"ל דר"ל כגון שהקדימו בכרי. דאלת"ה הרי פסק בפ"ג דפירות הטבולין תורמין מהן עכ"ל. וכלפי לייא מאי קאמר הא ודאי הקדימו בכרי הוי ליה פירות טבולין לתרומה וק"ל:

אבל לדעתי לשונו זה נשתבש משגגת המדפיסים. וכצ"ל שהקדימו בכרי וקשה הרי פסק בפ"ג כו'. ובכן הלשון מכוון ואין להאריך עוד בזה. ועיין פ"ב מ"ב:

ולא מן החייב על הפטור. פירש הרע"ב כגון מפירות שלא הביאו שליש. ובירו' מפרש מנין יודע שהביאה שליש. כל שזורעה ומצמחת ע"כ:

ומה שהקשה התי"ט על זה לא קשיא מידי. דמה שהוקשה לו ז"ל אמאי פסיק תבואה וזתים מתלתן. כיון דתרוייהו שיעורייהו משיכניסו שליש לדעת הירושלמי בפי' הרע"ב בפ"ק דמעשרות [משנה ג'] בתלתן משתצמח. ועוד ששם מפרש הרע"ב פירושים אחרים על משיכניסו שליש. דלא כמ"ש בפ"ק דחלה [משנה ג'] עכ"ל:

במ"כ לא כיון עדותו דלאו פירושים אחרים נינהו. דהתם במעשרות מבאר ענין כינוס שליש לפי משמע הלשון. ולא לסימן נקטיה ובחלה מבארו בסימן זה הנז'. שהוא דבר נוסף. להעיד על הבאת שליש. ותרווייהו חדא שיעורא ומיצרך צריכי כדנימא בס"ד.

ולא קשיא מאי טעמא פסיק התם תבואה וזתים מתלתן. דמשמע דשיעורייהו מיפלג פליגן מהדדי. ולא היא דבהך סימנא דכל שזורעין אותו ומצמיח בידוע שהביאו שליש. ודאי כולהו שוו. אך זה הסימן אינו אלא ע"י זריעה. אמנם לידע שיעורן אם הכניסו שליש. מבלי נסיון הזריעה. זה לא יוודע בתבואה וזתים כי אם כשמניחין אותן במחובר. אז נדע למפרע אימתי הביאו שליש. אבל כבר יוודע בתלתן על ידי נסיון המים. וכמ"ש בסמוך (ואולי עוד חלוק התלתן שאין זמן כניסת שליש שלו נודע למפרע משעת גמרו כמו תבואה וזתים):

וגם פירש"י [ר"ה ד' י"ג ע"ב] בתלתן דבר אחד הוא עם פירוש הרע"ב. ששליש בישולו היא צמיחתו לזרע. שאז ניכר שהביא שליש כשצמח זרעו בו. ור"ל שצמח כל כך שאם נזרע חוזר וצומח. ודי בזה שאין סתירה כלל בין הפירושים:

ואולם מה שכתב עוד הרב תי"ט להקשות מגמרא דר"ה דלא מצי יהיב סימנא על הבאת שליש. אלא קאמר דקים להו. ואם איתא האיכא מוכיח על השליש והניח בצ"ע. נראה לי דלא דק לגמרי בהך מילתא. דמנא ליה דלא מצי יהיב כי הך סימנא. הא ליתא כלל. אלא ודאי ס"ל לתלמודא דילן סימנא דהירו':

איברא משום דהאי סימנא לאו מילתא הוא להתם. דיליף תלמודא [ר"ה ד' י"ב ע"ב] מקרא דכל תבואה שנקצרת בחג אתה נותן לה דין שביעית בשמינית. משום דידוע שכבר הביאה שליש לפני ר"ה. שאל"כ לא היתה ראויה לבוא לגמר בישולה בחג. ואהא מתמה תלמודא היכי קים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש. דאע"ג דזה נסיון גמור לידע ע"י זריעה אם הגיע לשליש וזה ידוע לכל. אפ"ה ס"ד דלאחר שגמרה התבואה. ליכא למיקם עלה דמילתא. לידע למפרע מתי הביאה שליש. אם לפני ר"ה או לאחר ר"ה. מאחר שעכשיו אין יכולין לעמוד על כך ע"י נסיון הזריעה. דהא בתבואה גמורה עסקינן התם. דשיערו חכמים מזמן גמר בישולה. לידע למפרע באיזה שנה הביאה שליש. שזה ודאי יראה שהוא דבר קשה לשערו בצמצום. כי מאין יוודע זה בנסיון:

ועוד שגם העת הראוי להקצירה בלתי נודע בכיוון ובצמצום יום או יומים לפני ר"ה או אחריו. ואיך אפשר לגזור מחמת שיעור זה של עת הקצירה שגם יום הבאת שליש יהא נגרר אחריו. לקבוע לו שנה לשביעית ולמעשרות. היינו דקמתמה תלמודא. ומהדרינן ודאי דהכי קים להו לרבנן דעדיפי מנביאי. אע"ג דשאר אינשי לא בקיאי:

ולזה לא היה מועיל שם באותה סוגיא לתת הסימן של הירושלמי. לידע ע"י זריעה אם הביאה שליש. כי ע"י כך עדיין לא נודע שהתבואה הנקצרת עכשיו. שהביאה שליש לפני ר"ה. כדי לנהוג בתבואה הקצורה אחר ר"ה דין שנה שעברה. שהוא הדבר המבוקש שם בסוגיא. דבהכי מוקמי לקראי דבמועד שנת השמטה וחג האסיף בצאת השנה. ומה יתן או מה יוסיף סימן הנז' לענין זה. והרי זה ברור מאד שאין להוכיח משם כלום כמו שחשב הרב תי"ט:

ואף אם תרצה להתעקש ולומר דאי איתא. הא מצי יהיב סימנא לקצור מעט קודם ר"ה. ונדע ממנו אם הביא שליש. והוא יעיד על השאר לכשיגמר בשמינית ויקצר בחג. שכבר הביא גם הוא שליש לפני ר"ה. ודאי לאו מילתא היא. דמאן יימר דזה סימן על זה. שמא אין קצתו מוכיח על קצתו. ואפי' תימא דהכי הוא. מ"מ לא מוכח מידי דהא ודאי הך סימנא עדיף דמגופיה. ועוד א"א לומר כן מכמה טעמים וק"ל:

ואפי' לפי דעתו ז"ל לא ידענא אמאי קאמר דלא מצי יהיב סימנא אלא דקים להו. והא ודאי תלמודא דידן נמי יהיב סימנא. ע"י ידיעת עת גמר הבישול. והרי זה ג"כ סימן מובהק. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ותרווייהו איתנהו:

ודקאמר תלמודא דקים להו. לא אמר דקים להו הבאת שליש בלי סימן ע"י ד"א. אלא השיעור והסימן ההוא הכי קים להו. (ולא מייתי לסימנא דירוש' משום דקשה למצוא בכיוון התבואה בשעה שהביאה שליש דווקא כדי לנסות בה) דלא תקשי לך מנא להו דהכי הוא מיהת סימנא יהבי. ותלמודא בבלאה אמר מילתא והירושלמי קאמר אחריתא כדאשכחן סוגיי טובא דכוותייהו. ומנין לומר שחולקים:

אבל בקושטא פשיטא דתרווייהו צריכי. וכל חד מאי דצריך ליה נקיט. דתלמודא דילן אצטריך ליה התם סימנא בתבואה גמורה. לידע על ידו זמן שיעור הבאת שליש למפרע מתי היה. וזה מועיל לתבואה גמורה הגדלה ונקצרת בשתי שנים. להודיע שנתה למעשרות ולשביעית:

וכאן ובמשנה דמעשרות וחלה. הכא במאי עסקינן בתבואה שנקצרה קודם שבישלה כל צרכה. ואיך נדע אם הגיע לעונת המעשרות. בזה אנו צריכים על כרחנו לסימנו של הירושלמי. שהוא הנדרש כאן ואין ספק בדבר שכן הוא ולא פליגי אהדדי. ומה ששינה הלשון בתלתן כבר ראית למעלה ודוק:

ולא מן המחובר על התלוש. כדי נסבה דהא מחובר לאו בר עשורי הוא לגמרי. ומשו"ה לא תני מן המחובר על המחובר. ולא תני מן המחובר על התלוש. אלא איידי דתני ולא

מן התלוש על המחובר. והא אצטריכא ליה לאשמועינן דאפילו תרומת עצמו אין בו לאפוקי מב"ש [משנה ד']:

ואם תרמו אין תרומתן תרומה. לגמרי. וסתם מתני' כב"ה [משנה ד'] דלב"ש דפליגי בזתים ושמן ה"ה הכא. והיינו אליבא דר"י בירו'. דלחזקיה הך ד"ה היא (וכצ"ל בירו'). ומשמע נמי דהך כללא אכולהו דלעיל קאי. דאף דיעבד אין תרומתו תרומה:

ואעפ"י שבירוש' גרסינן הכא ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש ואם תרם תרומתו תרומה. נ"ל ברור דטעות סופר הוא. וכצ"ל ואם תרם אין תרומתו תרומה. ולאו אפירות שלא הביאו שליש לחוד קאי. אלא פיסקא בפ"ע היא. ואמתני' קמהדר דפסיק ותני בכל הני אין תרומתו תרומה. עלה תאי לפרושי דלחזקיה ד"ה היא. אבל לר"י במחלוקת שנויה. דאמר לעיל כי היכי דפליגי ב"ש התם במ"ד פליגי נמי בכולהו דתנן הכא וסמיך אפלוגתא דלעיל. וכבר הביא הרב בכ"מ [פ' ה' דתרומות הל' ט'] ירו' דרפ"ט דמוכח נמי בהדיא דהכי הוא:

והמפרש החדש על הירו' שם טעה במ"ש דאיכא אוקמתא בגמרא דידן במס' קידושין [ד' ס"ב ע"ב] דפירות שלא הביאו שליש חייבין מדאורייתא. נשתקע הדבר ולא נאמר. דכל זמן שלא הגיעו לכלל הבאת שליש ליכא למ"ד כמו שרשמתי שם בגליון הירושלמי והוא פשוט ומבואר לרואה הגמרא במקומו:

משנה לחם

מעשר שני לאחר שנותנין מעשר ראשון ללוי. מפרישין מ"ש. שמעלין אותו לירושלם. ונאכל שם בקדושה. והוא נוהג בשנה ראשונה ושניה של שמטה וכן ברביעית ובחמישית.

משנה ו

חמשה לא יתרומו. עמ"ש לעיל במ"א:

השיכור. נ"ל דאם הגיע לשיכרותו של לוט. אין תרומתו תרומה. דה"ל כשוטה. ואין במעשיו כלום:

ועוד נ"ל דאפי' שתוי לכתחלה לא יתרום. דודאי לכתחלה אין לו לברך. כדקיי"ל גבי תפלה דלכתחלה לא יתפלל [עירובין ד' ס"ד ע"א]. ואע"ג דלענין בה"מ שרי אפי' לכתחלה. כדאיתא בירו' [פ"ק דתרומות הל' ד'] אפי' מדומדם. דווקא לבה"מ איתמר. דאתרבי מושבעת וברכת דבין שביעה דאכילה. בין שביעה דשתיה במשמע. ובלאו קרא נמי סברא הוא. דכי מברך אשביעת רעבונו וצמאונו הוא מברך. אבל שאר ברכות מסתבר דלתפלה דמיין לענין זה. אע"ג דאיכא למימר שאני תפלה דרחמי היא [ברכות ד' כ' ע"ב]. משו"ה בעיא כוונה טפי:

ולפום מאי דאמרן דשתוי נמי לכתחלה לא. הא דלא תני ליה הכא. משום דלא מני הכא אלא כל הני דדמיין להדדי. שאי אפשר להם לברך כלל. משא"כ שתוי דדיעבד מיהא ברכתו ברכה. וה"ט דלא קחשיב נמי חרש המדבר דלעיל וליהוו ששה. אלא משום דלא דמי נמי להנך. דחרש מצי לברוכי:

אבל סומא למ"ד פטור מכל המצות [ב"ק ד' פ"ז ע"א]. פשיטא דלא מברך. אע"ג דאפשר דאפ"ה מצי תורם. משום דבר דעת הוא. ולמ"ד נמי חייב [שם] דילמא מדרבנן הוא. ואפי' תימא נמי דאוריית'. מ"מ כיון דלא מצי לקיים המצוה כראוי לתרום מן היפה. מסתבר דלא מצי ברוכי. משא"כ בחרש המדבר שעושה מצוה כתקנה ודוק:

משנה לחם

בלח"ש אחר תיבת הוא. נ"ב (עמ"ש בס"ד בתשובה על ענין קריאתו בתורה בס"ד).

משנה לחם

וב"ק הא נמי דלא כר"י. דלדידיה מברך לכתחלה. עיין ס"פ מ"ש. ומ"ש שם בס"ד.

משנה ז

אבל תורם את השקול. והכי ודאי עדיף טפי עיין מ"ש בס"ד לקמן פ"ד מ"ו. אבל איפכא נ"ל דלא מצי למיעבד דוק:

משנה ח

ויחזור ויתרום. לא איתפרש אם יתננה לכהן גם שתיהן בלא דמים. א"נ שיתן לכהן השנייה בדמים. עכ"ל תי"ט:

אישתמיטתיה הא דאי' עלה בירו' שאינו צריך לחזור ולתרום אלא כשנאבדה הראשונה. אע"ג דבעלמא אם נאבדה אינו חוזר ותורם הכא צריך. ומשום גדר מי חטאת נגעו בה. אבל אם הראשונה קיימת לא חייבוהו לתרום שנייה. לפ"ז יראה ודאי ששתיהן ניתנין לכהן (זו או זו) בחנם שאינו נותן וחוזר ונותן שתיהן לכהן. אלא פ"א לבד הוא נותן. ושמא אפ"ה איכא לספוקי. מ"מ לשון התי"ט אינו מדויק. ולא נתכוין לכך ודוק:

מדמעת. לשון התי"ט כתב הרע"ב וימכור הכל לכהן חוץ מדמי תרומה שבו. א"נ י"ל דהכא נותן שתיהן לכהן בחנם. והילכך כשחזרה האחת ונדמעת א"צ להוציא דמי התרומה שאין כאן גזל השבט ע"כ:

כבר כתבתי לעיל שנעלם מהרב מ"ש בירו' שאין נותן שתים לכהן. דכי איתא להא ליתא להא. על כן גם כאן לא יתכן כלל. מה שאמר ז"ל דהכא כיון שנותן שתיהן בחנם. א"צ להוציא דמי התרומה. דהא הכא מיירי במדומע דאיתיה קמן. דראשונה לא נאבדה.

ופשיטא שצריך ליתנה לכהן. דהיינו ע"י שימכור לו הדמוע חוץ מדמי תרומה שבו. וכיון דאתאי ליד כהן. ודאי תו לא צריך. ואין כאן מקום לתרומה שנייה כנז' וק"ל. וזה ברור:

ועוד לא הבינותי דבריו הללו אפי' למאי דס"ל דתרווייהו בהדדי איתנהו. דא"כ היכי מיירי אי נדמעה הראשונה ביד ישראל. אמאי א"צ להוציא דמי התרומה. מאחר דס"ל דצריך ליתן שתיהן לכהן. ואמאי אין כאן גזל השבט מדרבנן. אע"פ שנתן השנייה דהא קאמר דבעי למיתב תרתי לכהן בחנם. ומאי שנא כי נדמעה דלא. ואי נדמעה בשל ישראל אחר שכבר הגיעה ליד כהן וזכה בשתיהן. הא ודאי גזל גמור איכא. ולא היה מקום ספק שמ"מ צריך להוציא דמי תרומה שבו וכל זה פשוט. אבל אין הדבר כן אלא כנז':

משנה לחם

בפיר"מ ופסקנו הדין עליו שיוציא מן השמן על הזיתים הנכבשים. אבל לא על הזיתים הנכתשים לפי כו'. כך צ"ל לפי דעתי.

משנה ט

ויין על ענבים. ז"ל התי"ט. והרע"ב כתב יין על צמוקים. נראה דלאו דווקא אלא כלומר על העומדים ליעשות צמוקי'. דאלת"ה תקשה סיפא יין על ענבים וכו' והא היינו רישא עכ"ל. ולא ירדתי לסוף כוונתו בזה והא פשיטא לי דא"א לומר על צמוקים ממש. דהו"ל ודאי מן החדש על הישן וק"ל. הא ודאי הרע"ב לישנא בצירא נקט:

ומ"ש דאלת"ה תקשי סיפא דהיינו רישא. לא ידענא מאי קאמר. דאי נמי רישא וסיפא בחד גוונא מיירי. מי לא מיבעי לאשמועינן נמלך. דאע"ג דסיפא נמי מיירי בענבי' לעשותן צמוקים. (כמו שהוא האמת)משום נמלך אצטריכא ליה:

וגם תימה לפי דרכו ז"ל שהבין דסיפא לא דמיא לרישא. וצ"ל לדידיה דסיפא אשמעינן בצמוקי' ממש נמי. א"כ הו"ל למתני ויין על צמוקי' וענבים על צמוקים. ותו אטו צמוקים בני דריכה נינהו. אבל פשוט מאד דסיפא דומיא דרישא. דענבים לאכילה היינו לעשותן צמוקים דרישא. והשתא קמ"ל רבותא דנמלך כנ"ל ופשוט:

כתב הרע"ב וכשהוא תורם מן השמן על זיתים הנכבשים תורם לפי השמן הראוי שיצא מן הזיתים. פסק כר' נגד אביו [תוספתא תרומות פ' ג' הל' י"ד]. והפסקנים נחלקו בכיוצא בזה במקום שר' חולק עם רשב"ג. שיש פוסקין כר' ויש כרשב"ג. והרמב"ם בחבור השמיט זה. גם צ"ל מאי בינייהו ולא נתברר לי עדיין מי המיקל יותר:

ודע דדווקא משמן על זתים לאכילה תורמין. אבל איפכא לא. דאע"ג דתרווייהו הו"ל נגמרה מלאכתן. מ"מ זתים הנכבשין גריעי. ואין תורמין אלא מן היפה. ותנן נמי באידך

פרקין [פ' ב' משנה ו'] ולא מזיתי כבש על זיתי שמן. וכ"ש מזיתי כבש על שמן דלא. דהא שמן עדיף מזיתים. שהרי אין תורמין זיתים על השמן. אפי' זיתים העומדות לשמן:
אבל אין לומר דהתם דווקא על זיתי שמן לא יתרום. משום דלא נגמרה מלאכתן. אבל על השמן שנגמרה מלאכתו אפי' לכתחלה נמי. כי היכי דשרי הכא משמן על הזיתים:
דהא תנן התם תורמין זיתי שמן על זיתי כבש. הא על כרחך צ"ל דחשיבי גמר מלאכתן. דאל"ה לכתחלה מי שרי:
ומכל מקום צ"ע הנהו זיתי שמן היכי דמי. ומ"ט שרו הא תנן לעיל [משנה ד'] דאין תורמין מן הזיתים על השמן ואפי' דיעבד אין תרומתן תרומה. אע"ג דהשמן נגמרה מלאכתו. אסור מפני גזל כהן. ואפי' דיעבד לא. עשה ולא כלום. והתם שרי אפי' לכתחלה. והא קמפסיד כהן:
וי"ל דמיירי ודאי בזיתי שמן העומדות לאכילה. ולא לעשות מהן שמן. דהו"ל גמר מלאכתן ותורמין מזה על זה. אלא שזיתי השמן טובים לאכילה מזיתי כבש. לפיכך לכתחלה לא יתרום אלא מן היפה כדאיירי התם:

משנה י

על דבר שנגמרה מלאכתו. פירש הרע"ב דכתיב כו' מן הגמור כו' ולא משאינו גמור על הגמור:
הא דנקט הכי. לאשמועינן דאפי' כי איכא חד צד גמור. קמ"ל קרא דלא יתרום. ואין צריך לומר משאינו גמור על שאינו גמור. וכן נראה גם מלשון התי"ט:
אלא שמה שאמר ז"ל אפשר שדעת הרע"ב כו' דכיון שאין שום דבר הנגמר פשיטא שאין לו דין מעשר כלל עכ"ל. לא הבנתי דהא ודאי יש לו דין מעשר. דאם תרם תרומתו תרומה. כדתנן בהדיא ואם תרמו כו'. דפשיטא אכולהו קאי. דאע"ג דמפקינן מהך כללא התורם מזיתים על שמן. הא לאו משום דלא נגמרה מלאכתן הוא. אלא משום פסידא דכהן (ובהא לא איירי הכא. ואפי' ההיא מן התורה הויא תרומה ורבנן אמור דלא ליהוי תרומה כנ"ל ודוק) והא לא שייך בשניהם אינן גמורים. וזה פשוט וברור:

פרק ב

משנה א

אין תורמין מן הטהור על הטמא. לשון הרע"ב גזרה שמא יתרום שלא מן המוקף עכ"ל. רוצה לומר אע"ג דתרם מן המוקף. אפ"ה לכתחלה לא. והיכי דמי כי הא דתנן ספ"ב

דחלה [משנה ח']. נותן פחות מכביצה באמצע. והא מצי עביד. אי לאו דגזרינן דילמא אגב דמסתפי שמא יגע טמא בטהור. לא יתרום מן המוקף היטב:

ואם תרם. פירוש אפי' תרם שלא מן המוקף. תרומתו תרומה דיעבד. דלא בעינן מן המוקף. אלא לכתחלה. ועיקרו אינו אלא מדבריהם:

ובתרומה גדולה דווקא. לפי שניטלת באומד. ושמא לא ישער יפה. כשאין הטבל לפניו. לידע כמה יוציא עליו תרומה א' מחמשים שבו:

ואם הטבל כאן לפניו ויודע שיעורו. ותורם עליו ממקום אחר. חששו שמא יבוא לתרום מדבר האבוד. וכל אלו חששות מדבריהם. דמדאורייתא חטה א' פוטרת. [חולין ד' קל"ז ע"ב]. וכל הדברים בחזקתן הן עומדין. לכן אם תרם אף שלא מן המוקף תרומתו תרומה:

אבל תרומת מעשר שאינה באומד. שניטלת במדה דווקא. לפיכך שנינו בה שניטלת שלא מן המוקף. דלא שייך בה טעמא דלעיל. ואפ"ה גזרו בה נמי מדרבנן עס"פ כל הגט ד' ל"א ע"א. ופירשו ז"ל משום דגזרינן אטו תרומה גדולה. ולטעמא דידי דאמינא לעיל. דלא ליתי לאפרושי מפירות אבודין. הך טעמא שייך נמי בתרומת מעשר גופיה וצ"ע ודוק:

באמת אמרו. כתב הרע"ב כל באמת כאילו הוא הל"מ ולאו דווקא הלכה ל"מ מדתנן התם באמת אמרו החזן רואה וכו' ומדרבנן היא עכ"ל:

דעתו ז"ל שכל הגזרות שנעשו לסייג וגדר לד"ת. אין להם מבוא בהל"מ. שחכמי הדורות הם שחדשום וגזרו עליהם לצורך שעה:

ואין זה מוכרח והקרוב שכל גזרות חכמים ז"ל כמעט הל"מ הם. ואע"פ שמצינו בתלמוד שפלוני ופלוני דור דור וחכמים גזרו כך וכך. [ע"ז ד' ל"ו] הוא לפי שנשתכחו רובי ההלכות [תמורה ד' ט"ז ע"א] (כידוע מרז"ל) שנאמרו ל"מ ובאו חכמי דורות וחזרו ויסדום. מ"מ נשארו מקצתם קבלה הל"מ. מסורת בידיהם שיש לגזור כן בלי ערעור מחלוקת. לפי שבאותן ההלכות ששכחו ובאו אח"כ חכמים וגזרו עליהן. לפעמים נחלקו בהן. ולא הוחלטה גזרתן. עד שעמדו למנין ורבו הנמנים לגזור. כדרך ששנינו בי"ח דבר. ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה וכו'. שנמנו ורבו עליהן [שבת ד' י"ג ע"ב]:

וכלפי זה הקדים שם באמת אמרו החזן וכו' אבל הוא לא יקרא. שזו הגזרה לא הוצרכה למנין. שכך היא תפוסה בקבלה הל"מ. שאסור הדבר בלא פקפוק וספק. ואע"פ שהיא גזרה וסייג לדבר אחר. ודאי שכך היו קצת הלכות מסורות למשה מסיני. ומדוע לא. ותורה עצמה עשתה סייג לדבריהם. כדאיתא בפ"ק דאבות דר"נ:

וכן ערמה אעפ"י שאינה תפוסה אחת. קמ"ל דתורמין. ונסיב ברישא עיגול ואגודה משום סיפא. דאפי' ב' עיגולים וב' אגודות לא יתרום מזה על זה. אע"ג דהוו תפוסה א'. ומצי לתרום בהו מן המוקף שפיר טפי מערמה. אפ"ה לא יתרום מזה על זה. כ"ש לשתי ערמות דאי אפשר להקיפן בטוב כמותן:

משנה ב

היה מפריש עליו והולך. פשוט דהכי פירושא דמתניתין היה מפריש ממנו תרומה על מעשר אחר. ובזאח"ז מיירי לדעת הרמב"ם. דפעם ראשון כבר נתקן קצת. ואם עשה מזיד והפריש ממנו שנית. אין תרומתו תרומה. כדתנן לעיל ולא ממעשר ראשון שניטל תרומתו ואם תרם אינה תרומה. קמ"ל הכא דבשוגג מה שעשה עשוי:

ואיברא בלא"ה נמי לא דמי לדלעיל. דהתם בשנטלה ממנו תרומתו מיירי. דאחר שנתרמה תרומתו הראויה לו. הוי ליה מתוקן גמור. משו"ה אין תרומתו תרומה כלל בכל אופן. משא"כ כאן דאע"ג דמפריש והולך. עדיין טבל הוא כל זמן שלא הפריש תרומתו הראויה לעצמו. לכן בשוגג מה שעשה עשוי:

ובתנאי שהניח ממנו כדי תרומתו. אבל אם עשאו כולו תרומה למקום אחר ולא הוציא תרומתו. בין בבת אחת בין בזא"ז. לעולם אין במעשיו כלום. עד שיפריש ממנו תרומתו. לגרסת הרמב"ם לעיל דכשלא נטלה תרומתו ותרם ממנו למקום אחר. אין תרומתו תרומה. ואין נ"ל לחלק בזה בין שוגג למזיד. כך נ"ל שרשן של דברים בקצרה לפי שטתו של הרמב"ם ז"ל בענין זה. והוא המכוון ג"כ במ"ש התי"ט. אלא שבלשון התי"ט נ"ל שבאו קצת דברים שלא בדקדוק ואין להאריך. המשכיל יבין מדעתו. ויעויין לעיל פ"א מ"ה:

ומ"ש כאן שיכול לעשות כל מעשרו תרומה אף על פי שאינו בזה אחר זה. וכן נמי אם היה מפריש עליו והולך שוגג תרומתו תרומה. לא דמי להא דאמרינן בעלמא כל שאינו בזא"ז אפי' בבת אחת אינו [קידושין ד' נ' ע"ב]. משום דשאני מעשר ותרומת מעשר דאיתנהו לחצאין כדאיתא בעירובין (ד"כ) [ד' נ' ע"א]:

משנה ד

כל מין תאנים וגרוגרת ודבלה א' משמע נמי שתורם אפילו מן התאנים על הגרוגרת לכתחלה וכפי' הרע"ב. ומיירי בתאנים שעומדות לאכילה שאינו רוצה לייבשן ולעשותן גרוגרות. ודומיא דענבים לאכילה על צמוקים:

אי נמי בתאנים אף על גב דדעתו לעשותן דבלה וגרוגרות. אפ"ה תורמין מהן. דלא קפדינן אדבר שנגמרה מלאכתו. אלא בגורן ויקב בלבד. כדאיתא בירושלמי דאייתי הר"ש ספ"ב דלעיל. וצ"ע בהר"ש לעיל מ"ד פ"א:

משנה ו

ותורמין זיתי שמן. עיין בס"פ דלעיל מ"ש בס"ד:

ולא מן המבושל. עמ"ש בס"ד ריש פ' בתרא דמכילתין:

ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה. דווקא במזיד. אבל שוגג אינה תרומה. דתרומה בטעות הוא עיין ר"פ דלקמן [פ' ג' משנה ג'] והוי איפכא מתורם מן הטמא על הטהור ועיין בר"ש:

פרק ג

משנה א

ונמצאת מרה. דאיבעי ליה למיטעמיה. ופרשו התו' [יבמות ד' פ"ט ד"ה איבעי] כלומר יפריש על מה שהוא טועם. דבלא"ה א"א דטבל אסור לכהן עכ"ל תי"ט. ואולי משגה הוא מ"ש לכהן דמאי שיאטיה דכהן הכא. ומאי שנא כהן. ושמא כצ"ל דטבל אסור לטעום:

ול"נ דא"צ דהא קיי"ל [ברכות ד' י"ד ע"א] היושב בתענית טועם ומטעמת א"צ ברכה. ובאגדה אמרו [ילקוט שמואל סימן קי"ח] ויפדו את יונתן שאמרו מטעמת א"צ ברכה. וכן הטבל טועמו ואין בכך כלום. ועיין בי"ד סימן מ"ב ובחנם נדחק שם הרב ש"ך [ס"ק ד']. דודאי יש חילוק בין טעימה לטעימה ודוק:

התורם חבית של יין. עיקרא דמילתא הכי הוא כגון שיש לו חמשים חביות של יין וחמשים של חומץ. וכסבור כולן יין. והוציא תרומתן שתי חביות הראויות להן מן החומץ. ואח"כ נודע לו שהעשר שתרם מהן חומץ הן. אם ידוע שהיו של חומץ עד שלא תרם אינן תרומה כלל. פי' שאפילו תרומת עצמן אין בהן. ולא עשה כלום. אלא צריך לחזור ולתרום. ותורם חבית א' של יין וא' של חומץ. ותו לא:

אם ספק תרומה. ויחזור ויתרום. שמא תרומה ראשונה כתקנה היתה ומספק צריך לתרום שנית הצ"ח חביות הנותרות ומוציא תרומה הראויה להן. דהיינו דקתני לקמן כקטנה שבשתיהן. ונ"ל שמפריש השניי' מחומץ על החומץ ומיין על היין ודוק:

והשתא איכא למידק בשלמא החביות הנשארי' ניחא דמתוקני' ממה נפשך אי בראשונ' אי בשנייה. אלא תרומה ראשונה גופה היכי מיתקנא. דילמא לאו תרומה היא והויא טבל. וצריך להפריש עליה תרומה ממקום אחר. ואי איתא הו"ל לאשמועינן כה"ג:

וקשיא בין למ"ד [בבא בתרא ד' פ"ד ע"ב] טעמא דמתני' משום דחומץ ויין שני מינים הן כדפי' הרע"ב. ובין למ"ד משום דתרומה בטעות אינה תרומה. [רמב"ם פ' ה' מהל' תרומות הל' כ"ב וע"ש בכ"מ] וכיון דנתכוין לתרום יין. ועלה בידו חומץ. לכ"ע לאו כלום הוא. וכ"פ התו' והר"ש. ודיקא נמי מתני' מדקתני ונמצאת של חומץ. ולא קתני התורם חומץ. אלא ע"כ בשוגג איירי כדמפרש רע"ב גופיה ברישא:

ודווקא הכי הוא דאין תרומתו תרומה. אבל במזיד שנתכוין לחומץ תרומתו תרומה. דמין א' הוא. אע"ג דלכתחלה לא יתרום חומץ על יין. דמן הרע הוי. מיהת איפכא אפי' לכתחלה. מ"מ קשיא דכיון דהיכא דהויא של חומץ עד שלא תרם. אינה תרומה לגמרי. כי מספקא מילתא הא הויא תרומה ראשונה ספק טבל כדאמרן. ומ"ש בתי"ט בזה ב' דרכים. לא נהיר ולא צהיר. המשכיל יבין מדעתו:

ונ"ל ברור דה"ט משום דאף מאן דס"ל ב' מינין הן. לאו ב' מינין גמורין דבר תורה קאמר. אלא מדבריהם החמירו בהם כמו בב' מינין. ודווקא בידוע גזרו. ולא החמירו בספקו. וכן מ"ד משום תרומה בטעות נגעו בה. נמי לא הוי טעות גמור. אלא בב' מינין דעלמא. אבל הכא דחד מינא הוא. אע"ג דאחמירו בודאי לדונו כטעות ב' מינין. בספקו הקלו:

זהו העולה בידי דבר מחוור בטעם משנתינו כמאן דמסיק תעלא מבי כרבא. אחר שחזרתי על כל צדדין ולא מצאתי מנוח אשר ייטב לי בדרך אחר ודוק:

הראשונה אינה מדמעת בפ"ע. לפי שעיקר דימוע אינו אלא מדבריהם וקרא אסמכתא בעלמא. משו"ה הקלו בספקו. ונ"ל פשוט דאירשא נמי קאי דבתורם קישות ונמצאת מרה וכו' נמי דינא הכי:

משנה לחם

בלח"ש סד"ה ונמצאת. קודם ודוק. נ"ב (ואתי שפיר נמי הא דבי"ד ססק"ח אוסר הטעימה).

משנה ג

תרומת שניהם תרומה. היינו דתרומת כל א' מהן חציה תרומה וחציה חולין עכ"ל הרע"ב. ומ"ש חולין ר"ל הטבולין למעשרות כפי' הר"ש:

וצ"ל שאותן ב' סאין קדשו מדומעין. ומוציא על החצאין מעשרותיהן ממקום אחר. ונותן הב' סאין לכהן. והכהן משלם לו סאה א' דמי תרומה. לפי שאינו יכול לאוכלן. כי אם בקדושת תרומה כדין מדומע:

אם תרם הראשון כשיעור. כתב הרע"ב אית דמפרשי כשיעור שתרם חברו אח"כ תרומתו תרומה דחזינן דהוה ניחא ליה עכ"ל:

וקשיא לי אהדין פירושא. אי הכי כי לא תרם הראשון כשיעור אמאי תרומת הב' תרומה. כיון דראשון גלי דעתיה דלא ניחא ליה בשיעורו דשני. מאי אולמיה דהאי מהאי:

ויש ליישב דה"פ אם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה. אף תרומת הב' תרומה. כלומר בהא מודים חכמים לר"ע. דתרומ' שניהם תרומה. שלא נחלקו אלא בשתרם כשיעור:

אמנם מטעם אחר נ"ל שאין הפי' הנז' עיקר. דא"כ הכי הו"ל למתני. אם תרם השני כשיעור. אין תרומתו תרומה. ואם לאו תרומתו תרומה. שכך היה הלשון נאה ומתוקן בדרך קצרה וק"ל. על כן הדין עם הרע"ב שדחאו:

משנה ד

בד"א הא דפליג ר"ע לעיל. לשון הרע"ב. ונקט ר"ע וכ"ש לרבנן דר"ע תרומתו תרומה. דהא אפי' בשותף התורם שלא מדעת חברו. ס"ל דתרומתו תרומה. והוצרך להאריך בלשון. כדי ליישב לישנא דמתני' דאבל הרשה. דלרבנן מאי אבל. וזה פשוט מאד אין כדאי לכותבו. רק מפני שהרבתי"ט האריך בו בדבור שלם. לדקדק על הרע"ב והר"ש ז"ל בחנם. ולא ידעתי כוונתו שהטריח עצמו בכך שלא לצורך כלל. ודבריהם ז"ל מדוקדקים בתכלית הדיוק:

הפועלים אין להם רשות לתרום. אף על פי שהן חברים. אין אומרים מסתמא בעלים סמכא דעתייהו עלייהו. שיפרישו התרומה ויתקנו הכרי. והרי הן כמורשים. דלא אמרינן הכי בפירות יבשים שאינן מוכשרים לטומאה. שהרי לא נחשדו על התרומה. ומצוה בו יותר מבשלוחו [קידושין ד' מ"א ע"א] משו"ה אינן רשאים לתרום בלא דעתן. דודאי לא ניחא להו לבעלים. אלא לקיומי מצוה בגופייהו כך נ"ל פשוט:

חוץ מן הדרוכות שהן מטמאין את הגת. אמדינן דעתייהו דבעלים דניחא להו במאי דעבדי להפריש תרומה בטהרה. ואפי' בסתם הרי הן כעושין ברשות מטעמא דמפרש:

ובתי"ט דייק לה הכי דא"ל שהשכירן כדי להפריש. דא"כ היינו הרשה. ולא הי' צריך לדקדק כן מבבא קמייתא. דמהך גופה שמעת לה. דאל"ה מאי שנא רישא דלא. דקתני הפועלים אין להם רשות לתרום. ואי בשכרן לכך אמאי לא. ואפי' אייר בע"ה. הא בודאי שלוחי מצוה הוו. וברשות בעלמא סגי. ותו דודאי רישא נמי בפועלים חברים עסקינן וכדכתיבנא לעיל והוא פשוט וק"ל:

הדרוכות פירש הרמב"ם שהן דורכי הענבים. והוא א"כ על דרך שאמרו לקוחות מן לוקח. ודומיהן רבים בלשון חכמים. ולפ"ז הכי קאמר חוץ מן הדרוכות שיש להן רשות לתרום. לפי שהן. ר"ל בעלים מטמאין הגת. וזה דוחק לא קטן:

ולענ"ד נראה לפרש הדרוכות הענבי' הדרוכות. וכולה בבא חד מילתא הוא. וה"פ הפועלים החברים אין להם רשות לתרום מן הענבים שנמסרו להן לדורכן. ור"ל שלא יוכלו להפריש מהן כדי תרומה הראוי לכולן. ולדורכן בפ"ע (ול"ת מאי קמ"ל פשיטא דאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמר [פ"ק משנה י']. דלא דמי להכא דמיירי שסוף דורכן וגומר מלאכתן. וגם אינו תורם מיד רק מפריש ומסלקן לצד אחד. ואפ"ה לא שפיר דמי) ולעשותן תרומה. אלא דווקא מן הענבים שכבר דרוכות. רשאין להפריש ולתרום. וטעמא דמילתא מפני שהן מטמאין. ומעתה אי אפשר להפריש התרומה בטהרה. אם לא יפרישוה הפועלים תיכף שדרכום. אבל בעודן ענבים ולא הוכשרו. איכא למימר דניחא ליה לבע"ה לקיומי מצוה בגופיה. ולא לאפרושי ע"י שליח. כיון דאפשר. משו"ה לא הורשו עד שידעו שאי אפשר ע"י בעלים ודוק:

משנה לחם

בלח"ש סד"ה הדרוכות. אחר ודוק. נ"ב ואעפ"כ ודאי שאינן יכולין ליתנן לכל כהן שירצו. בלי רצון הבעלים. דאפילו גב מתנות. דגלי קרא הדין עם הטבח. אפ"ה טובת הנאה לבעלים.

משנה ה

משנה לחם

פיו ולבו שוים עמ"ש במו"ק א"ח (סתל"ד).

פרק ד

משנה ד

אפי' אחת אין תרומתו תרומה. ז"ל התי"ט וכ"ע הר"ש דכן אם פיחת נמי אין תרומתו תרומה לפי שאם תאמר דכשיעור הוי תרומה. (ואין לשון הר"ש כך כי מה שייך כאן לומר דכשיעור להוי תרומה. הרי לא תרם כשיעור. ופשוט שהלשון מוטעה בביאורו של תי"ט. וכצ"ל ואם פיחת וכו'. שאם תאמר הוי תרומה ויוסיף כשיעור נמצא טבלו מדומע עם החולין. (או שמא צ"ל דלכשיעור הוי תרומה וק"ל) ובכך מבוארים דברי הר"ש כתקנן. אלא שאין לשונו של הר"ש צריך להוסיף עליו שהוא שנוי בקצרה ומבואר יפה מעצמו) נמצא שמקצת מתוקן ומקצת טבל מדומעין זה בזה. ור"ל כמו שפירשתי שאם תאמר שהיא תרומה. ויוסיף עליו כפי מה שפיחת. נמצא פריו חציו מתוקן וחציו בלתי מתוקן. וחולין וטבל מעורבין בו:

ומ"מ קשיא לי מה טעם לא יוסיף כדרך ששנינו למעלה עלה בידו מששים ואחד יחזור ויתרום כמו שהוא למוד. ולא אמרינן טבל וחולין מעורבין:

ותו אי אית ליה פרנסה ממקום אחר. יפריש עליה ויוציא לפי חשבון הטבל. כדתנן פ"ג דחלה [משנה ט'] גבי זיתי ניקוף וזיתי מסיק שנתערבו. ולמה הקלו כאן להפקיע התרומה מכל וכל. ואפי' זימנין דלית ליה ליטרח ולייתי טבל ממקום אחר. וליכא פסידא כולי האי. לכך צל"ע מנ"ל להר"ש דבריו הללו שהוסיף על לשון משנתינו. דלמא דווקא בנתכוין להוסיף לחוד הוא דאין תרומתו תרומה. מדלא קתני נתכוין להוסיף או לפחות כדתני רישא.

ובדקתי בחבור הרמב"ם [פ' ד' מהל' תרומות הל' ז'] והנה גם הוא ז"ל תופס בלשון משנתינו. ואין מדרכו ז"ל לסתום אלא לפרש. אלמלא היה סובר דפיחת שוה בזה להוסיף הי"ל לבארו. שאעפ"י שי"ל בדוחק דלרבותא נקט הוסיף דלא הוי תרומה וכ"ש פיחת. אבל באמת אינו כל שכן כמ"ש. ואפי' היה כ"ש. אפשר לומר כן במשנה. וא"א לומר כך ברמב"ם שאינו שותק מזה:

משנה לחם

בבינונית כלומר בעין בינונית.

משנה לחם

בלח"ש ד"ה יעשנה. שתרומה ומעשר מעורבין בו. נ"ב (חולין הללו הטבולין למעשר. מעשר קרינן ליה. משום דיהיב להו ללוי כולהו בתורת מעשר נמי. ומחשב אותן במעשרות שיש לו להוציא. כדי שיחול שם תרומת מעשר. על התרומה שיוציא. ובזה מובן כל המשך הלשון).

משנה ה

יעשנה תרומת מעשר. פירש הרע"ב ויתנהו ללוי וכו'. והלוי יתן לו חולין כנגד אותו ריבוי עכ"ל:

ולא הבינותי דברים הללו כלל מה שאמר שיתן ללוי אותו הריבוי. והלוי יעשנו ת"מ. לא ידענא היכי עביד. דהא ודאי לא מצי לאפרושי להאי יתר על עשרה לעשותו ת"מ. שהרי היתר הוא מדומע שתרומה ומעשר מעורבין בו. ואי אפשר לפטור בו מעשר טבל ממקום אחר. אלא ודאי מניחו אצל התרומה כמו שהפרישה ביחד. ולפי חשבון היתר שבו עושהו ת"מ למ"א. ונותן הכל לכהן. ולפ"ז אם תמצי לומר שאין הישראל עצמו יכול להפריש ת"מ. אלא דווקא הלוי הוא שצריך להפרישה. א"כ על כרחך צריך לזכות הלוי בכל התרומה הזאת המעורבת במעשר. על מנת שיזכה הלוי בהיתר שהוא מעשר. כדי לעשותו ת"מ:

גם מ"ש והלוי יתן לו חולין כנגד אותו ריבוי. לא ידעתי למה שהרי אותו ריבוי נעשה מעשר. שהבע"ה מוציא אותו היתר ללוי בעד המעשר שחייב לו. והלוי עושהו ת"מ. ומה מקום לומר שהלוי ישלם המעשר לבע"ה. אין אלו אלא דברי תימה. ובתי"ט מחל על זה

ולא ידעתי למה. ואיכא לאוקמי נמי בישראל שירש מעשר טבל מאבי אמו לוי או בלוי עצמו. ועמ"ש לקמן פ"ה מ"א בס"ד:

משנה ו

בג' פרקים משערין את הכלכלה. ז"ל הרע"ב הכלכלה הסל שמודדין בו וכו'. והוא לקוח מפי' הר"מ. וכן הבין הר"ש ז"ל דבמה שמודד בה מעשרותיו מיירי:

והרבה טרחתי. ולא נתיישבו לי דבריהם ז"ל להעמיד על פיהם לשון המשנה על בוריו. אם שלשת לשונות הר"ש ז"ל לא נתחוורו לי ולא ירדתי לסוף כוונתם באמת. מלבד שנכולן יקשה מה ענין שיעור הכלכלה לכך והמשכיל יבין. ואע"פ שלשונו הג' קרוב למ"ש הר"מ ז"ל. דבג"פ הללו מתחלפים הפירות לטוב ולרע מפני לחות ויבשות. ונמצא הדבר תלוי בשיעור הכלכלה. שלא יגרע ולא יוסיף.

מ"מ אינו דומה פי' הר"ש לפירושו של הר"מ. של הר"מ אין כאן רע ויפה. ואפי' לכתחלה יכול לתרום מזה על זה. רק שידע כמה הן חלוקים בשיעורן המתחלף לפי הפרקים הללו. ולפיהן יוסיף או יגרע. אם תורם מא' על חברו. וזה רשאי לעשותו לכתחלה. אחר שישער הכלכלה. משא"כ להר"ש ז"ל. שאינו רשאי להפריש מזה על זה. אם אינו מן היפה. למה הוזכר שיעור זה איני יודע מה טיבו לגמרי:

ומכאן שלא יפה כתב בתי"ט במ"ש לאשמעינן דלא יפריש במדה בזמן א' על זמן אחר היפה ממנו. עכ"ל. שדברים הללו מגיעים למ"ש הר"ש. ולא עפ"ד של הרע"ב שהלך לו בדרך הר"מ ז"ל. שלשטתו הדבר ברור שאין כאן קפידא בכך. אלא בשיעור לבדו שיהא מכוון כנזכר:

ואם פירושו של הר"מ אעפ"י שיש קצת טעם בדבריו. אינו ברור כל צרכו. שאם היא המדה שמודדין בה. תכיל מה שתכיל. מאחר שהוא מוציא המעשרות במדה. וכל פעם הוא ממלא את הכלכלה עד פיה. מה בכך אם מכילה פ"א יותר או פחות. הלא שנינו המודד משובח מן המונה [פ' ד' משנה ו']:

וע"ק מאי משערין דמשמע באומד לייתי כיילא וליכיילינהו או למנינהו וליחזי כמה מחזקת:

וקשיא נמי לכולהו הא דתנן המונה משובח מן האומד כיון דבת"מ עסקינן. הא ודאי מדידה בעיא. ועמ"ש הר"ש לעיל פרק א' והאריך בדוחקים:

ולע"ד נראה לפרש דהך כלכלה אינה מדה שמודד בה. אלא היא כלי עשוי ללקיטת תאנים. כדתנן פ"ב דמעשרות [משנה ד'] כלכלת תאנים שתרמה. שכן דרך תאנים לכונסן בכלכלה:

והכא במאי עסקינן בתרומה גדולה. (דכולה פרקין מנה איירי. ת"מ מאן דכר שמה ומאי בעיא הכא) שניטלת באומד. ובעיא שיעור במחשבה. כדי לתרום בעין יפה. או בינונית. וקתני רישא בג"פ הללו משערין את הכלכלה. דאע"ג דאמדוה בפ"א. וחשבוה שמחזקת נ' סאין בבכורו'. והגיע פרק הסייפות. אין אומרין יפריש עליה באומד סאה תרומה. לפי שבאותו פרק מחזקת הכלכלה יותר מתחלת הקיץ ואמצעו. ולכך צריך לשערה מחדש כדי לידע שיעורה באומד. לתרום לפי חשבון המשוער בה:

וקתני סיפא דהמונה את הכלכלה לידע כמה היא מחזקת. משובח מהמעשר באומד דרישא. והמודד משובח ממנו. שאע"פ שהתרומה אינה ניטלת אלא באומד. מ"מ אינו דומה אומד א' לשני אומדים. ר"ל שהכרי או הכלכלה הם בלתי מדודים. רק אמודים במחשבה. וכן להוציא תרומתן ע"פ האומדנא א' מחמשים זה קשה ביותר. והיינו דתנן ריש מכילתין [משנה ז'] אבל תורם הוא את השקול ואת המנוי וכו' דהיינו הך. וקמ"ל השתא דהכי עדיף טפי:

ובהכי אתיא נמי שפיר ההיא דתנן [פ' א' אבות משנה ט"ז] אל תרבה לעשר אומדות דלא מיתוקמא להו כלל. ולפמ"ש ניחא טובא והוא פירוש משובח בלי ספק ודוק:

משנה לחם

שם. אין אומרין יפריש עליה. נ"ב (ממקום אחר. אף מן הבכורות).

משנה לחם

שם לתרום. נ"ב (מפירות לחים של עת ההיא. לפי ערך. ודוק).

משנה לחם

משלשתן עתי"ט בשם הירושלמי תפתר בשלשתן.

משנה לחם

זה אמנם ע"ד לשון מקרא. ממחרת. מפי עוללים והדומים.

משנה ז

עולה בא' ומאה. מ"ש בתי"ט כאן דמיירי אפי' כשעדיין ביד ישראל אע"ג דיכול להשאל עליה. וממילא ש"מ דס"ל ז"ל דאפי' מחמת התערובת נשאל עליה. והדרא לטיבלה. דבר ה' בפיו אמת ודלא כמ"ש בט"ז בי"ד סימן שכ"ג [ס"ק ב']:

וצ"ל דסתם מתני' כרבנן דפליגי עליה דר"י וס"ל מין במינו בטל. דאי לר"י תמה על עצמך היאך תרומה עולה בא' ומאה דבין למ"ד אליביה (מנחות דכ"ג) בתר מבטל אזלינן ובין למ"ד בתר בטל אזלינן. הא הוי ליה מין במינו. שהרי בעודה לתרומה ביד בעלים איתא בשאלה והדרה לטבלה. אפשר לתרומה להיות חולין ולחולין להיות תרומה ואין מבטלין זה את זה זה אחר זה:

ומ"מ אפשר נמי לאוקמי אליבא דר"י. וכגון שהתרומה היא עדיין ביד בעלים. ונפלה לתוך חולין מתוקנים אחרים. שכבר באה תרומתן ליד כהן [נדרים ד' נ"ט ע"א]:

משנה לחם

ד"ה תאנים סוף פיסקא ראשונה. וכו'. נ"ב (והא דק"ל לתי"ט שאין מבטלין איסור. נ"ל דלק"מ. דהכי קאמרינן אילו רצה עירבן מתחלה. כי אין מקפיד על עירובן. שהכל מין אחד (וכי הא דתנן כל מין תאנים אחד ותורם מזה על זה) לפיכך רואין אותן כאילו מעורבין הן. כי לכך הן עומדין. וכל העומד להתערב. כמעורב דמי. ואפילו שתי מגורות מעלות זו את זו מה"ט. וגם בדמוע הקלו).

משנה ח

תאנים שחורות מעלות את הלבנות. פירש הרע"ב (והוא מהר"ש) שאם היה רוצה היה דורסן ומערבן וכו':

וא"ת הא ניחא בעגולים ומלבנים ועיגולים גדולים וקטנים איכא למימר הכי. דאם דורסן ומפרידן מתערבין היטב ושוב אינן ניכרים. אבל בשחורות ולבנות מי שייך למימר הכי. דמאי מהני אם דורסן ביחד. אפ"ה מינכרי:

ונ"ל דמ"מ איתיה להך טעמא דכשמערבן ביחד עד שקשין לבור ולהפרידן זה מזה. חשיבי כאין ניכרין ומסייעין לבטל. דומיא דריש פ"ב דכלאים [פרק ט' משנה א'] ודוק:

משנה לחם

מעלין את הקטנים ע"פ רע"ב. וכתב הר"ש זו קולא יתרה. ר"ל מפני שניכרות הככרות הגדולות בין הקטנות. וזה אינו כל כך חדוש. שהרי יש כאן מאה במנין. ויותר ממאה במשקל. **אבל** היה לו לתפוס קולא יותר גדולה. והיינו איפכא. ר"ל שנפל גדול בתוכן. דאע"ג דאין כאן אחד ממאה במשקל. מספיק המנין. והכי איתא בירושלמי גדולים מעלים הקטנים במשקל. וקטנים את הגדולים במנין. **ועיין** פירוש הר"מ דאסברה לעולם במשקל מאה. ולא היה צריך לכך. והוה ליה נמי לאשמועין רבותא אף בפחות. ודוק.

משנה י

ובזו ר"א מקל. לשון הר"ש צריך טעם בין לר"א בין לר"י מ"ש לבנות ושחורות גדולות וקטנות מתחתונות לעליונות. והביא בתוספת יו"ט משם התו' [זבחים דף ע"ג ע"א ד"ה והתחתונות] דלא דמו דשחורות אינן ראוין להיות בספק דימוע דלבנות שלעולם השחורות ניכרות:

וזה עולה ליישב דברי ר"א בשנותו את טעמו דמחמיר לעיל. איכא למימר הכי משום דהני דלעיל לא דמו להדדי לגמרי אינן ראוין לבטל. משא"כ כאן שהן דומין משו"ה מקל הכא. ואכתי לר"י קשיא השתא טפי דאי מקל התם כ"ש הכא:

ונ"ל בס"ד טעם נכון מאד לחילוף שטתו של ר"י. דהא דמחמיר לעיל משום דהוי הפסד מרובה שאם אתה אומר לא יסייעו לבטל. נמצא כל הלבנות מדומעין. שאפי' תשעים לבנות הן ועשרה שחורות כולן נאסרות. ולהפסד מרובה חששו. משא"כ כאן שאין נאסרין אלא הפומין בלבד שאפשר לקופאן ולהפרישן. ולא שכיח כילי האי הפסד גדול כמו בתאיני כלכלות ועיגולים. שאם אינן מבטלין זא"ז כולן נאסרין וזה ודאי הפסד גדול ודבר מצוי לכך הקלו בו:

משנה יא

אם יש בקפוי מאה סאה. פירשו המפרשים עם מה שתחתיו. ולא הוצרכו לומר כן מחמת ר"א ששטתו מוחלפת כאן. ממה ששנינו במשנה הקודמת שסובר התחתונות מעלות את העליונות כדאיתא בירושלמי. דודאי נוכל לתרץ אליבא דר"א דלא דמי דשאני בבא דרישא דהעליון בלתי ידוע. משא"כ בהך בבא דהעליון ידוע וניכר. פשיטא שאין הדעת נותן שיסייעו תחתונות לבטל העליון. שהרי הוא כמופרש ועומד בפ"ע. ולא שייך ביה ביטול ע"י התחתונות כלל. אלא העיקר משום דלא ליקשי לן דר"י דמ"ט לא תעלה אם יש בקפוי מאה. משו"ה קמפרשי לה למתניתין כדאמרן דוק:

ולענ"ד פירושם דוחק גדול ויותר נ"ל לפרש כמשמעו. והיינו טעמיה דר"י דס"ל לא תעלה. משום דס"ל דאפשר להקפיא הסאה שנפלה ומה שנתערב עמו למעלה כי מעט הוא ע"פ הרוב. ואי אפשר בשום פנים להתערב כל כך עד שיעלה באחד ומאה. א"כ מה שמרבה בקפוי כדי לבטלן במתכוין ובמזיד הוא עושה וקופה יותר מהראוי לו. ואין מבטלין לכתחלה. ולכן לעולם לא יתבטל בקפויו כנ"ל נכון ודוק:

פרק ה

משנה א

ירקבו. כתב הרע"ב והא דלא תנן ידלקו וכו'. אטמאין הוא דקשיא לי' הכי. דאטהורין לק"מ דתרומה טהורה אסורה בהדלקה. והסאה שנפלה בטלה ברוב דבר תורה. לכן ודאי אסור להפסידה בידים [עיין רש"י סוכה דף ל"ה ע"ב]:

ואם למעשר ראשון. ז"ל התי"ט ומש"ע הרע"ב יבקש מן הלוי שיחליפם לא הבינותי וכו'. מ"מ הכא אין צריך לכך וגם אינו רשאי להחליף דהא הכא במעש' ראשון מחוייב לתתו ללוי משא"כ לעיל דהן חולין הטבולין למעשר:

עיין מ"ש לעיל מ"ה פ"ד דודאי דברי הרע"ב שם תמוהין מאד לפי פשטן. ומאי שנא התם דלא מחוייב לתתו. הא ודאי מחוייב ומחוייב הוא. שהרי באמת נותנו ללוי בעד מעשר.

והלוי עושהו ת"מ. ואם לא היה לו דין מעשר לא יוכל הלוי לעשותו ת"מ וזה פשוט מאד. לכן לא אוכל לרדת לסוף דעת הרבתי"ט בזה מהו הענין המחלק בין הנושאים הללו. דלעיל ניחא ליה והכא קא קשיא לי':

ועל כן הנראה בעיני ביישוב דברי הרע"ב שבלי ספק לא טעה בכך. ודבריו דלעיל ודהכא אחת הן. והיכי דמי כגון שהטבל והמעשר גם היא של הלוי עצמו משדהו. או בישראל שירש מאבי אמו לוי טבל ומעשרות בהכי קמיירי התם והכא:

וההיא דלעיל מיירי כה"ג דהמעשר הוא של בעלים בן לוי המפריש התרומה ומרבה בשיעורה. עד"מ שיש לו מאה סאין של טבל. והפריש י"א סאין לתרומה. נמצא בתרומתו זו סאה א' של חולין הטבולין למעשר. והוא אין לו מעשר טבל אחר שיוכל לעשותו ת"מ עליו. כיצד עושה הולך אצל לוי חבירו שיש לו מעשר טבל. ומזכה לו כל התרומה ההיא. כדי שיזכה גם בסאה היתרה. שהיא עולה לו לבע"ה למעשרו. והוא שלו. לכן הלוי מחליף לו אותה יתר במעשר. מתוקן או בחולין מתוקנים שנותן לו בעדו:

וכן כאן בלוי שהמעשרות שלו או שהורישן לבן בתו עסקינן. שמפריש תרומה מן המעשרו' והן שלו. וקמ"ל תקנתא למי שא"ל טבל אחר דהולך אצל לו שיש לו מעשר טבל. ומחליף לו זה המעשר המדומע (שיכול לעשותו ת"מ) בחולין דהיינו חולין מתוקנים או מעשר מתוקן דהיינו הך. ובזה מתיישבים דברי הרע"ב היטב למעלה ובכאן. ואע"ג דנקט הרע"ב חולין לאו דווקא הוא. דה"ה למעשר ומשום שהכל א' לא קפיד בהכי. ותו דמעשר לגבי תרומה נמי חולין קרי להו וכדבעינן למימר בסמוך בס"ד:

מעתה דברי הרע"ב מובנים ומכוונים היטב. אע"פ שעדיין צריך לתקן לשונו באומרו בסתם שיחליפם לו בחולין. משמע דכולהו מחליף בחולין והא ודאי לא סגי דלא יהיב הת"מ לכהן דהא מיירי במעשר טבל. וצ"ל דלאו דווקא קאמר. אלא סתמא דמילתא בחולין הראוין לו לפי חשבון מעשר מתוקן שבו משתעי. אי נמי אפשר לאוקמי נמי ביורש מכהן ודוק:

ואם טמאין היו אותן החולין. כ' בתי"ט דלגיר' זו קשיא אמאי נקט חולין לחוד. ואי משום הא לק"מ לענ"ד דגם המעשר נקרא כאן חולין. בערך התרומה המעורבת בהן שעושה אותן דימוע. ושנה התנא דרך קצרה שכולל הכל בסוג א'. ויתכן שם חולין למעשר בבחינת התרומה. לפי שכולן חולין אצלה שכן מחפ"ז דחמירי טפי. דכוותה אשכחן דקרי לתרומה חול אצל קדשים בגמ' דריש האיש מקדש. ובזה יש מקום לגירסא הישנה ואין צורך למחוק הספרים:

משנה לחם

בלח"ש דבר תורה. והויא לה כטהורה. ע"ל מ"ב. ופרק ב' דערלה לכן כו'.

משנה ב

משנה לחם

תירום ותשרף ערע"ב **ואינו** מוכרח. אלא חלופי גרסאות הן. כמ"ש בתו' והר"ש. ולפי זאת הגרסא דבני מערבא. ודאי אתי שפיר כפשוטו דקמ"ל שיש לו לכהן להנות ממנו להסיק תחת תבשילו. וניחא נמי דצריך להרים. וא"צ לדחוק כלל.

משנה ט

אם ידוע. מ"ש התי"ט בד"ז הוא מהירו ועיין בהר"ש:

אם שוגג מותר. עיין בי"ד סי' צ"ט [סעיף ה' ברמ"א] אם אפי' כשנודע התערובת קודם שנפל התוספת מותר כמו כן. או דווקא בשנפל בהעלם א' יע"ש:

משנה לחם

בתי"ט ד"ה. כך פחתה תרומה. ציון הלז טעות הוא. וצ"ל ואם ידוע כו' מותר.

משנה לחם

בלח"ש סד"ה אם ידוע (ועיין בפיר"ש) נ"ב ומכללא קאמר לה הרב תי"ט מ"ש לתרוצי רישא. **אבל** לא ברירא לי כולי האי. דהא על כרחך לאו היינו טעמא דמתניתין. דאי הכי. מאי איריא דתני רישא כשם שפחתו חולין כך פחתה תרומה. תיפוק ליה בלא"ה נמי. אפילו לא פחתה תרומה מחמת פסולת. ופחתו חולין בלבד. מחמת פסולתן המרובה. הא ודאי דמותר. לפי שטנופת חולין מצטרפת. משא"כ בתרומה. והרי החולין מאה כשהיו. והתרומה אף אם לא פחתה. הרי לא הותירה. ובודאי לא סגי דלא פחתה נמי מידי. דלא אפשר בלי פסולת. והוא אינו מצטרף לאסור. אלא אדרבה להתיר מצטרף ג"כ. לפי פירוש הירו'. **אלא** לאו ביפות ועומדות על שעורן הראשון מיירי והכא במאי עסקינן ביפות. והותירו על מדתן שקודם טחינה. כגון שלאחר טחינה סאה מוציאה קמח מרובה. ועמדה על סאה או יותר. מלבד פסולתה. **דיקא** נמי. דהא דכוותה בסתמא. דלא ידעינן דחטי חולין יפות יותר. אמרינן כי הדדי נינהו. וכשם שהותירו חולין. הותירה תרומה ואסור. ואע"ג דמיהת בציר ליה שיעורא דפסולת. **והשתא** אפילו ידעינן ודאי דשוין הן. מ"מ לא סגי דלא הותירו חולין פורתא. ואמאי פסקה תנא למילתיה דמסתמא לעולם אסור. הא אי אפשר דלא שבחו חולין במדתן אחר טחינתן. אף בשוין חטי תרומה להן. מ"מ הפסולת מצטרף לחולין. ולא לתרומה. **אלא** מאי אית לך למימר לאו היינו טעמא דמתניתין. ובהדי פלוגתא לא מחית נפשיה. ודילמא ספוקי מספקא ליה. אי פסולת דתרומה שאני מדחולין. ומשו"ה לא אשכח היתירא בסתמא. עד שיוודע שחטי חולין מתרבות במדה לאחר הטחינה. יותר משל תרומה. אם קמח בערך קמח. ואם קמח ופסולת מעורבין. בערך תערובת הנטחן האחר. שזה מותיר על שעורו הראשון. וזה עומד. אז מותר (ובסתם אומרים שוים הם. כמות זה הטחון. כמות זה). **וכה"ג** דידוע שחטי תרומה יפות ומותירות ודאי. פשיטא דאסור. לאו ק"ו הוא. אם אמרו להקל. לא יאמרו להחמיר.

הילכך לא אצטריך למתני ברישא. אם ידוע שחטין של תרומה יפות. זה פשוט בעיני. **ואף** לפי דברי בתי"ט. מי ליכא לאשכוחי יפות לאחר טחינה. מלבד חסרון הפסולת. וליתנייה. אלא ודאי כדשנינן. דלא צריך לאשמועינן כה"ג ברישא. מידי דאתי בק"ו.

פרק ו

משנה א

אינו משלם תרומה. ז"ל הרע"ב שהתרומה לכהן ותשלומי מה שאכל הם חוב עליו ואינו יכול לפרוע חובו ממקום אחר. והוא לקוח מפירושו של הר"מ ז"ל:

ואני תמיה על זה מה צורך לדרוש טעם זה למצוה זו. ונפיק מנה חורבא לפי דבריו בירש אדם מאבי אמו כהן תרומה ואכלה בשוגג. שדינו שמשלם לכהן חבר חולין. ואותו כהן מחזיר לו דמי תרומה שדמיה פחותין מן החולין [תוספתא פ' ז' דתרומות הל' ז']. ואם נלך אחר טעמו של הרב לא יצטרך זה לשנם לכהן כ"א חומש בלבד. שהרי התרומה שלו היא. ועכ"פ לפ"ד יוכל זה לשלם אותו היתרון מה שהחולין דמיהן יקרים ושוים יותר מהתרומה. אפילו בתרומה שבידו שירשה מאבי אמו והיא שנו כשאר נכסיו שיוכל לפרוע בהן חובו. וזה ודאי אינו כי גזרת הכתוב היא לשלם דווקא חולין והן נעשין תרומה [פ' ו' משנה ו']. וגם אינו יכול לפרוע חוב זה בדמים אלא דוקא בפירות. שיעשו תרומה:

משנה לחם

בלח"ש סד"ה הוא משלם ע"ב סוף פיסקא אבל אליבא דרבנן אצ"ל כן. ואינו משלם אלא דמיה בלבד ע"כ. נ"ב **ובהא** ניחא מאי דהוי תמיהא לי טובא. לפום מאי דסא"ד. אדרבנן קפריך והלא כבר אכלו. **ומאי** קושיא. הלא אכילה משלו הוא חייב להם. והוא האכילן משל אחר. באופן שהן צריכין לשלם מה שאכלו. וכי אינן חוזרין על בעה"ב. ומוציאין ממנו הדמים. **הגע** בעצמך שגזל והאכיל. האם אינו משלם. היכא דליכא לאשתלומי מן האוכל עצמו. **והכא** נמי. אע"ג דהאוכל עצמו חייב לשלם. מ"מ ודאי שעושה דין עם בעה"ב. שהאכילו דבר שאינו שלו. וצריך לשלם. והלה כבר קבל עליו שלא יצטרכו לקנות מזונותן. א"כ מה זו קושיא של כלום. אלא ודאי קושטא דמילתא כדאמינא. ולרבנן לק"מ. **אלא** לר"מ בלבד מקשי. אכילה בלבד הוא שהיה חייב להן. בין תהיה חולין או תרומה. והלא אכלו. מאי אכפת להו מה אכלו. ולמה יצטרך הוא לשלם חולין שדמיהן יקרים. והוא לא נהנה. ואין עליו לשלם רק תרומה. בין אי אזלינן בתר היזק התרומה בלי הנאה. בין כי אזלינן בתר חיוב אכילה המוטלת עליו להאכיל פועליו. שיכול ליתן להם מה שדמיו פחותין. א"כ מה שנהנו מן התרומה. וגרמו להן תשלומי חולין היקרים. עליהן לשלם מותר זה. כי אע"פ שגרם להם. גרמא בעלמא הוא. ומיפטר. **ומשני** משום דאינה חשובה אכילה לגמרי. מטעמא דקאמר. **וזה** ברור מאד בס"ד. דוק ותשכח מרגניתא ותבין

שדברינו בספרינו זה קצרים וברורים. מועט מחזיק את המרובה. מעטי כמות ורבי איכות. ואם הם נעלמים מחלושי הראות שעיניהם רכות. ומאירים הם לעינים זכות.

משנה ג

הוא משלם את הקרן. דמי תרומה כ"פ הרע"ב. וזה דבר תימה בעיני כי היאך א"כ יתקיים המקרא ונתן לכהן את הקודש. שגזרת הכתוב היא דווקא דבר הראוי להיות קודש [פ' ו' משנה ו']. ואין לומר שהפועלים יתנו היתרון ששוין החולין יותר. דהא בדברי ר"מ לא אתפרש אלא חומש לפועלים:

ושוב עיינתי בפירוש הר"ש ונראה שדעתו לפרש ע"פ הירו' שגם ר"מ סובר דבע"ה שמשלם הקרן. ר"ל חולין מתוקנים והוא הנכון. דודאי לא סגי בלא"ה כנז'. והכי דייקא נמי מתני' דרישא דומיא דסיפא. ועל כרחך משלמין הקרן דקאמרי רבנן בחולין מתוקנין כדינו מיירי. הכי נמי משלם הקרן דר"מ דכוותה:

והיינו דאיכא בינייהו דלר"מ בע"ה חייב לטפל עצמו בתשלומין לקנות או ליתן משלו החולין שצריכין לשלם. ולרבנן אפועלים רמי. ובע"ה מצי למיפטר נפשיה בדמים. שנותן להם דמי חולין הראוין לתשלומיהן והם מטפלים לקנותן:

ולענ"ד דאיכא תו בינייהו ואיפכא מדעת הרע"ב. אלא לר"מ ודאי בע"ה משלם כל הקרן חולין מתוקנים. כדקאמר הוא משלם את הקרן סתמא. ולרבנן לא מיבעי ליה לשלומי אלא דמי סעודתן בלבד שהיתה של תרומה. ואינו משלם כ"א מה שהזיק בלבד:

והא דפריך בירו' והרי אכלו ומשני נפשו של אדם חותה בטבלים. אליבא דר"מ איתמר דס"ל בע"ה משלם כל הקרן. וקשיא ליה אמאי והלא לא נתחייב להן כי אם אכילה. והרי האכילן. והוכרח לתרץ נפשו של אדם חותה. אבל אליבא דרבנן אין צורך לומר כן דלטעמייהו דרבנן (לפום מאי דפרישנא) הכי נמי דסגי במה שהאכילן תרומה ואינו משלם אלא דמיה בלבד:

משנה ד

אכלה. בשוגג:

וקרן דמי תרומה. לשון רש"י בבא מציעא ד' נ"ד כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה בשוק. וכתב התי"ט ע"ז דאילו שיווי התרומה קרן וחומש דמשלם מן החולין נמי בשיווי התרומה משלם עכ"ל:

המובן ממנו אצלי ר"ל כשאמרו שמשלם קרן וחומש מן החולין. אינו משלם כ"א לפי שיווי התרומה כפי מה ששוה התרומה שאכל. שדמיה פחותין מחולין שכמותה במדתה. וזה השיווי משלם בפירות חולין שמתמעטת מדתן. לפי מה שדמיהן יקרים

ביותר. ונ"ל שיצא לו זה ממה שאמרו לפי דמים משלם פסחים ל"ב ע"א. דש"מ דאף השוגג אינו משלם אלא דמי שוויה. אעפ"י שמשלם בפירות חולין מגזרת הכתוב:

ותמיהני על זה מי הכריחו לכך ואיזה משמעות מצא בלשונו של רש"י הנ"ל. שלא נתכוין רק לפרש הלשון של דמי תרומה שהכוונה שיוכל לשלם במעות מה ששוה התרומה בשוק. משא"כ בקרן וחומש שאינו משתלם אלא בפירות. וגם צריך לשלם כפי שיווי חולין באותה מדה פירות שאכל תרומה. ר"ל שחושבין אותן הפירות שאכל כאילו הן חולין. ולפי שיוויין ישלם בפירות חולין אחרים. ובהדי פלוגתא דתנאי אי לפי מדה משלם או לפי דמים למה ליה. שהרי מחלוקת זו עדיין במקומה עומדת גם אצל הר"מ והר"א ז"ל [פ' י' מהל' תרומות הל' כ"ו]. ומ"ט קפסיק כחד מנייהו. ושקל תנאי מעלמא. בלי שום סעד וסמך מדברי רש"י ז"ל:

ועוד נראה בעיני שאין זה ענין למ"ש לפי דמים משלם. דבהא כ"ע מודו דלפי מדה משלם. דהיינו שרואין המדה שאכל כאילו היו פירות חולין. ועיקר התשלומין במדה פירות כיוצא בהן של חולין. אלא שלדברי ר"א יכול לשלם במין אחר ששמין אותו מין כמה שוה במדה שאכל. ומשלם כנגדה פירות אחרים. ולדברי ר"ע אין משלמין אלא ממין על מינו. וגריוא אכל גריוא משלם. ולא נחלק מי שאומר לפי דמים משלם אלא היכא דמעיקרא שוויא זוזא ולבסוף ד' דלא בעי לשלומי אלא לפי דמים. בזוזא אכל בזוזא משלם:

מיהא בדהוי שווי זוזא. בחולין משערינן. דכה"ג הוא דמיפטר בשיעור זוזא. אבל אי הוה מעיקרא שוי טפי מזוזא בחולין. אף על גב דהתרומה לא היתה שוה אלא זוזא. בהא ליכא מאן דפליג דחייב לשלם כפי שיווי חולין באותו שיעור בעת שאכל כך נ"ל ברור וכ"ש שצ"ל כן אליבא דר"ע אע"ג דס"ל נמי לפי דמים משלם. דוק היטב בסוגיא דפרק כ"ש [דף ל"ב ע"ב] ובפרקין ותשכח:

משנה ה

מן הלקט. כתב הרע"ב ול"ד לחולין מתוקנים דהיו ראוין להיות קודש קודם שנתקנו כו' וק' דבר"פ משמע דדבר הראוי להיות קודש. היינו שעכשיו הוא ראוי להיות קודש ועוד דקודם שנתקנו אינן ראוים להיות קודש שאין משלם חובו בטבלים עכ"ל תי"ט.

ולא ידענא מאי קאמר דהיכי משמע ליה לעיל דבעינן שיהא עכשיו ראוי להיות קודש. ותמה על עצמך וכי חולין ראוין להיות קודש עכשיו אחר שנתקנו. אלא ה"פ שיתן דבר שהיה ראוי להיות קודש. דהיינו ע"כ חולין. שהיו ראוין לכך קודם שנתקנו. וארואין בלבד קפיד קרא. משא"כ תרומה שהיא קודש ממש בפועל. ולא מיקריא ראוי. ולטבל ודאי לא אתי קרא דלא מסתבר לאוקמי בהכי דלמצי למיפטר חובו בטבלים:

הא ע"כ לא מיתוקם אלא בחולין מתוקנים דקרינן בהו שהיו ראוין ליעשות קודש. ומנה שמעינן נמי ממילא דבעינן מידי דאית ביה זיקת תרומה ומעשרות. לאפוקי הני דמתני' דלא שייך למימר בהו שהיו ראוין להיות קודש:

ובמ"כ טעה בהבנת לשון הרע"ב במ"ש דהיו ראוין להיות קודש קודם שנתקנו. כסבור הרב תי"ט שהכוונה בקודש של תשלומי תרומה. כלומר שהיו ראוין לשלם מהן תרומה שאכל. ובכך היו נעשין קודש. דמשו"ה קשיא ליה והלא קודם שנתקנו טבלים היו. ואינן ראוים לשלם חובו בהן. ושיבוש הוא. שלא נתכוין הרע"ב כ"א לומר שהיו ראוין ליעשות קודש. ליתפס בתרומת עצמן. ע"י שהיה בהן זיקת תרומה. וכל עוד שלא נתקנו. היו הן ראוין לחול עליהן שם תרומה. כמו שחלה על חלק אחר מאותן הפירות. שהרי מעורבין היו. וכל פירות הכרי או הכלכלה של טבלים שוין בזה קודם שנתקנו. שכולן ראוין שתחול עליהם התרומה המעורבת בהן. וזה פשוט מאד כמעט לא ניתן לכתבו:

משנה לחם

שם בפיסקא ולא ידענא. ותמה על עצמך כו' עכשיו אחר שנתקנו. נ"ב אם לא מגזרת הכתוב כאן. שיהיו התשלומין נעשין תרומה. מ"מ לא היו ראוין ועומדין לכך. ואם מפני גזרת הכתוב תקראם ראוים. א"כ ישלם בכל דבר שירצה (ואף בתרומה עצמה) וכל מה שיתן. יחזור להיות קודש. ומנ"ל למעוטי מידי. אלא ע"כ אמידי דחזי לקודש בלא"ה. הוא דקפיד דליקדיש האידנא. זה פשוט מאד וברור לכל משכיל. **ואין** להאשים מי שלא עמד על דעתי בזה. כי לא ידע דרך עמדי. ואינו בקי במעשי ידי. ישתבח ויתפאר המלמדנו להועיל ומלמד ידי לקרבה אל המלאכה הוא מלמדי. יתברך שמו נצח הוא אלהי חסדי.

פרק ז

משנה א

משלם את הקרן. הכא ודאי לא משלם אלא דמי תרומה:

משנה ה

משנה לחם

והשני נוהג בה כתרומה אע"ג דאתאכלא קמייתא. ולא מיבעיא היכא דקיימן תרוייהו. דנוהג בהן כתרומה בשתיהן. ואף ר"י מודה בהא. ולא פליג אלא אחיוב חלה. אבל שמירה בטהרה מיהא בעי. בין הוי ליה ספק. בין דמוע גמור. לעולם שתיהן נוהג בהן כתרומה. ורבותא קמ"ל. אע"ג דאיכא למתלי דשל תרומה כבר אכלה.

פרק ח

משנה ג

לילי שבת. הביא בתי"ט בשם רש"ל שהוא כמו ליל אלא שהוא דבוק. וע"ז כתב הוא ז"ל ול"נ שהכוונה בלילי כלומר כל לילות עכ"ל. ור"ל לילות דעלמא כל לילה של כל י"ט דחג כמו כאן שר"ל בלילי שבת לילות של כל שבתות השנה. והוא ע"ד נשים דעלמא שהיא סוגיא ידועה בלשון המשנה (עמ"ש רפ"ק דחגיגה):

ואע"פ שאין לי ספק בדבר שהדין עם הרב תי"ט ז"ל בזה שהמלה היא מלשון רבים דבוק. ולא כדעת מהרש"ל שאין זה דרך דבקות היחיד בלה"ק. כי אם בארמי והמשנה לשונה לה"ק ולא תרגום. מ"מ אין דעתי נוחה במ"ש הרב תי"ט שהכוונה שם בסוכה היא ע"ד הנז'. ועם שנודה לו כאן שאצל שבת יתכן לומר כך. משום דטובא איכא בשתא. אבל י"ט פ"א בשנה הוא ולא יכין לדבר כן. והוא שהכריח לרש"ל ליכנס בדוחק הנ"ל לפרשו לשון יחיד. דמשמע ליה דלא שייך התם לשון רבים דעלמא כדאמרינן בעלמא:

אמנם לענ"ד א"צ לדחוק דודאי הוא לשון רבים דבקיי גמור. ושפיר שייך גבי י"ט נמי. ומשום דקאי אתרי לילות די"ט ראשון. דתרווייהו חובה השתא דעבדינן ספיקא דיומא. דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. ועל שניהם אמר ר"א מי שלא אכל בהם שחייב להשלים [סוכה ד' כ"ז ע"א]. ויש לו להשלי' כמו כן בשני לילי י"ט האחרון דכוותה. דתרווייהו שוין לענין זה משום ספיקא דיומא (ומה שנזכר בדברי רש"ל לילי י"ט האחרון דפ' לולב וערבה לא ידעתי מקומו איה נשנה שם כלשון הזה. ונ"ל ט"ס ונתכוין על זה הלילי י"ט האחרון שזכרנו השנוי שם באותה משנה הנז' בפ"ב דסוכה) ופירוש זה נ"ל נכון:

ומש"ע בתי"ט במהדורא והביא ההיא דריש פסחים [ד' ב' ע"א]. לענ"ד אין משם ראיה כלל לפי ששם הוא לשון גמרא תרגום. ויגיד עליו רעו מלת נגהי שאינו דומה בזה ללה"ק בלי ספק. ואין ללמוד ממנו ללשון המשנה כנז'. ואולי גם הניקוד ישתנה שם בלמ"ד השנה לחיר"ק. ואפי' נניח שגם שם הוא לשון התלמוד כלשון משנה. (מה שאינו באמת) אף אנו נאמר שגם הוא לשון רבים דבוק כמו בכל המקומות שזכר:

ואע"פ שהתלמוד קיצר במובן ולא האריך בלשון לפרש לילי י"ד כדי להסמיכו לי"ד. שזה מדרך סוגית התלמוד לתפוס דרך קצרה ולישנא קלילא. ועוד שאינו צריך לו כי לא בא כי אם לפרש מלת אור. שלפ"ד ר"י תתחלף המלה במלת לילי. שנעשה כאומר שלשון אור לי"ד הנז' במשנה. הרי הוא כאילו שנוי לילי י"ד וסמך על המבין. לכן פשוט אצלי שאין משם שום הכרע בדקדוק המלה שבמשנתנו. ועל חנם חזר בו הרב תי"ט

מפירושו מחמת ראיה זו כמו שיובן מלשונו. ולא הי"ל לומר שהוא לשון חכמים החלוק משל תורה. כי ודאי הלשון הולך ע"ד הלשון של תורה. ואת"ל שאותו הלשון שבגמרת פסחים נשתנה בזה. הוא מפני שלשון גמרא לחוד ולשון משנה לחוד:

משנה לחם

בלח"ש אחר מ"ש שם לא ידעתי איה נשנה שם כלשון הזה. נ"ב דוק בלשוני. במשנה לא נשנה ודאי. אכן יש כלשון זה בגמרא דפרק לולב וערבה (מח"א) ובלי ספק שעליו נתכוין. כמו שהזכירני אחי הרב מהר"ד ע"ה בכתבו אלי. אלא כלפי שהייתי סבור דמלשון משנה דעסקינן ביה קמיירי. לכן הוכרחתי לפום שיטפא להניחו בט"ס ולא שמתי אל לבי ולא עלה ע"ד זכרונו בלשון גמרא. עם שאינו בהחלט. **אך** עכ"פ אינו נמלט מהעלמת עין. לפי שבודאי יותר טוב היה לו להביא לשון משנה הערוך לפנינו ומה לו לחפש אחר לשון תלמוד הרחוק ממנו במקום שלשון משנה מצוי לו מיד. וכמו שיתפרש כאן. כך יפורש שם בלי ספק. **ואי** משום דהתם משמע דבקרבן מיירי דמדאורייתא. משו"ה טרח לאתוייה. לאפוקי מפירושי. כדסליק אדעתיה דאחי ע"ה הנ"ל בכתבו אלי. אי משום הא לאו מילתא היא. דאכתי טירחא בכדי היא ודאי. דהא פשיטא טובא שמחה נוהגת בי"ט שני של גליות. והאידנא דלא אפשר בבשר קרבן. מ"מ חיוב השמחה במקומו עומד. ולא בטלה מחמת זה. כדלא בטלה ביום ראשון שחל בשבת. דאין לו במה ישמח. ומשמחו בכסות נקייה ויין ישן. אנשים בראוי להם. ונשים בראוי להן כדאיתא. ופשוט הוא במקומו. ותנא בגלות קאי. כל עיקר משנתנו לצורך אנשי הגולה נשנית בעצם וראשונה. הא ודאי לא סגי דלא נסיב לשון רבים התם נמי. לאשמועינן דינא דשני הלילות שוין בשמחה אע"ג דאקרא קאי. למילף מניה עיקר שמחה ד"ת קמהדר. אדרבה שם הוא דבר ברור מוכרח בעצמו ביותר. ממה שחדשנו אנחנו בההיא דפ"ב. שיהא ספק דדבריהם צריך תשלומין. שזה בוודאי מפוקפק בידינו להלכה עם שנראה כן בתחלת ההשקפה. ועוד שהרי י"ט שני ש"ג אפילו כספק אינו נדון. האידנא דבקיאינן בקביעא דירחא. ואינו בידינו אלא ממנהג אבותינו. על כן לא החלטתי הדבר לדינא עד אחר עיון ובדיקה יפה. שעד כה לא הוזקקנו לו לקבעו הלכה. אלא שאין בו נפקותא כיון דיחידאה היא. וגם המחמיר יחמיר ומה בכך. משא"כ באותה דפ"ד. שאין פקפוק והרהור. די"ט שני שוה לראשון לכל הלכותיו (בר ממכחל עינא ודכוותה. ותו לא מידי) הילכך אם יש מקום לדברינו שם. כ"ש בזו. אי הכי מאי איריא דאיכפל ואייתי מתניתין לגריעותא הא ע"כ צ"ל אגב שיטפא. אשתמיטתיה לסיפא. א"ה דטבא עבדינן ליה לתלות הטעות בסופר. משנחליט התפיסה למהרש"ל לחשדו באחיזת עין היפה.

משנה לחם

יגמור ע"פ רע"ב. **אבל** בשבת מודה דאסור. עד שיעשר. ובשבת אין מעשרין. לפיכך צריך לעשרן קודם שיכנס שבת.

משנה ה

בכלים כל שהן. לשון הרע"ב אפילו מרובין. דוגמת זה הלשון תמצא פ' ב' דערובין [מ"ג] ומותר להרחיק כל שהוא:

משנה לחם

כדי שתאבד בהם המרה נראה שיש לארס גוון. דמשו"ה קרי ליה מרה. שהיא ירוקה. השתא אין צריך לדחקו של רע"ב. שאינו מתקבל. **כתב** רע"ב ומים מגולים אסור להשקותן לבהמתו. מוקי לה הר"ן בראויה לאכילה. **ולא** ידענא מאי דוחקיה. בעומדת למלאכה נמי איכא איסורא דב"ת. כדא"ל רפב"י לרבי. דא"ל קטילנא להו כו'.

משנה ו

אפילו הן ככר. י"ל דככר היינו בכובד כפירו' ככר בכל מקום. ור"ל בין שיהא כבד וקטן או גדול וקל. ואפילו קטן בלבד הכל שוה. אי נמי אפי' הן ככר אשיעור הפירות קאי שהקשואין והאחרים שהזכיר הן גסין מאד. במשקל ככר או בכמותו. ואח"כ אמר א' גדול וא' קטן ר"ל בין שיהא מקום הניקור גדול או קטן וק"ל. ונסתלק דיוקו של הרב בתי"ט:

משנה יב

משנה לחם

וכן נשים נ"ל דווקא נשים לגבי נשים. ואנשים לגבי אנשים. דינא הכי. משום דאין דוחין נפש מפני נפש. ומאי חזית דהך דמא סומק טפי. **אבל** האיש לעולם קודם לאשה. בזמן ששניהם עומדים לקלקלה. כדאיתא שילהי הוריות. ואכתי לא ברירא לי כדכתיבנא התם. ויעוין גם מ"ש בס"ד באבן בוחן סימן &.

פרק ט

משנה א

הזורע תרומה שוגג יופך. לשון הרמב"ם ז"ל בפירושו מותר לו להפוך האדמה ויפסד הזרע. משמע דרשות הוא ולא חובה. ובפי' הר"ש מוכיח ע"פ הירו' דחיובא הוא. משום קנסא ע"ש:

ואיברא מאי דכתב הר"ש דקנסו חכמים שתהא השדה בטלה ובורה. ושוב לא יחזור ויזרענה לשנה זו עכ"ל. דמשמע דר"ל שאסור לו שוב לזרעה עוד באותה שנה. לא ידענא מהיכא נפקא ליה דהא ממתני' לא משמע מידי. אלא שמהפך הקרקע כדי שלא תצמח התרומה. והא הוא דקנסו שתהא השדה בורה. כשאין לו זרע אחר. או שכבר עבר זמן הזרע. אבל ודאי אי בעי למיזרע אחר שהפך. מסתברא דמצי זרע חולין באותה קרקע כך נ"ל וצ"ע:

ולפמ"ש הר"מ ז"ל יראה מלשונו דודאי מצי עביד הכי. דאל"ה למאי אצטריך לאשמועינן דמותר לו להפוך ולהפסיד הזרע. אטו בשופטני עסקינן שרוצה בהפסד הזרע בחנם שיתירוהו לו דבר זה. אלא על כרחך ר"ל בשצריך לאותה קרקע לזרוע במקומה חולין שדמיהן יקרים. התירו לו שיהפוך הזרע של תרומה. שאין בו משום הפסד תרומה. משנזרע בשוגג. מיהת בצריך למקומה עסקינן וק"ל:

משנה לחם

ובפשתן קשיא לי טובא. דהא כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל. לאפוקי אסטיס וקוצה. אע"פ שהן אוכל ע"י הדחק. פטורין. אטו פשתן עדיף מנייהו. **אע"ג** דזרע פשתן ודאי איכא דאכלי ליה לרפואה. כדמוכח בהמוכר פירות. מ"מ ודאי לאו אוכל כל אדם הוא. ואע"פ שגם מה שאינו אוכל אדם. אם עשאו תרומה. הרי הוא קדוש. כדמשמע שילהי מכלתין ושלהי מעשרות ופ"ב דמ"ש. מיהו גדוליו ודאי אינן תרומה. כדתנן התם בהדיא. שאע"פ שאביהן תרומה. הרי אלו יאכלו. ומה התם דלמיכל קיימי. פטירי. הכא דזרע שאינו נאכל הוא. ואכתי לאו גדולין נינהו. מאי שייך למקנס בעצי גדולין. הא מילתא תמיהא טפי. וצריכא רבה והמפרשים שתקו. ולא ידעתי למה.

משנה לחם

יופר עיין ר"ש בשם הירושלמי דקנס חכמים הוא כדי שתהא שדה זו בורה כו'. שכבר עבר זמן הזרע. **צ"ע** כי לא עבר עדיין זמן הזרע מהו.

משנה ב

א"כ לא ילקטו אלא טהורים. נראה מלשון המשנה דאפילו לר"ט טמאים מצי למילקט. ואע"ג דבאמת ס"ל לר"ט דאסורה לטמאים כדין תרומה ממש. (ואפשר שגם ר"ע מודה לו) אפ"ה לא חייש דילמא אתו למיכל מניה. כי היכי דחייש בזרים:

וטעמא נ"ל אליבא דר"ט איכא למימר כהנים זריזין הן. דבכה"ג נמי אמרי' הכי אפילו בשמירת קדשי הגבול. שהרי התירו מפה לאוכלי תרומה. ולא התירו לאוכלי חוליהן בטהרה [חולין ד' ק"ז ע"ב]. ור"ע לית ליה הך סברא והכי קא"ל אי חיישת דילמא אכל מניה. אי הכי בכהנים טמאים נמי ניחוש דילמא שדו לפומייהו ואכלי לה בטומאת הגוף. ולפ"ז לנגיעה אליבא דכ"ע לא חיישינן. וצ"ל משום דהפירות לא הוכשרו עדיין. לפי שהיו עד עכשיו במחובר:

ואכתי לפמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' ט"א [הל' א'] דתבואה שנעקרה ומעורה בשורש. אינה טהורה אא"כ יכולה לחיות ממנו. הא לא"ה הרי היא כתלושה. דכמאן דמנחא בכדא דמיא. משנגמרה ואינה חיה מהשורש. ומקבלת טומאה והכשר אע"פ שעודה מחוברת. מיבעי לן לאוקמה למתניתין בשעדיין צריכה צריכה לקרקע והיא חיה מן

השורש. דאל"ה ליחוש דילמא אתכשרא במי גשמים ובטל שירדו עליה. והוו דניחא ליה כיון שהניחם שירדו עליהן גשמים. וצ"ע במס' מכשירין:

ועוד לפעמים משקה טופח עליה בשעת לקיטה והוא מכשיר אף על פי שנפל על התבואה במחובר. כדאמרינן בי"ח דבר גבי בוצרין בטהרה [שבת ד' י"ז ע"א] ועיין במכשירין דוק ותשכח דכוותה טובא. וא"כ פשיטא בתרומה דחמירא טפי. דאם נפל עליה משקה לרצונו אף במחובר שמכשיר כשנשאר עליה טופח בשעת לקיטה. ולכן צ"ל דמיירי בגוונא דאמרן שנזהרין ללוקטה מיד סמוך לגומרה. ושלא יגעו בה הטמאים כשעדיין משקה טופא עליה:

ואולי י"ל דאע"ג דס"ל לר"ט דאסורה לזרים מדרבנן. לא גזרו לאוסרה לכהנים טמאים. ואנכי לא ידעתי טעם לחלק בכך:

משנה לחם

בלח"ש ס"פ שיפרטו לך. וקרא נמי כתיב כי את מעשר ב"י אשר ירימו לה' תרומה. וה"נ איתא בהדיא בגמרא פ"ט דבכורות. עיין פי' רע"ב ותי"ט.

משנה לחם

שם מעשר שני. נ"ב (וכי היכי דמעשר תרומה קרייה רחמנא. עפ"ט דבכורות מ"ז).

משנה ג

וחייבת במעשרות. פשוט ששם מעשרות כולל התרומות בכל מקום. כמו שהיא הכוונה בכל מסכת מעשרות. כגון שארז"ל כלל אמרו במעשרות [פ"א מ"א] מבואר הדבר שהכלל א' הוא גם לתרומה. וכן מאימתי הפירות חייבים במעשרות. [שם משנה ב'].

ודכוותה בכולא תלמודא תרומה בכלל מעשרות עד שיפרטו

ועוד תדע שכן הוא בבירור. ממס' דמאי שכל מקום ששנינו שם ע"ה שאינו נאמן על המעשרות. הלא לא נתכוונו כי אם על תרומת מעשר ומעשר שני. והעיקר שחששו בדמאי משום התרומה שהיא במיתה. וקורא אותן מעשרות. הרי פשוט מאד שכ"ה בלי ספק. על כן אין צריך להטריח עצמנו מ"ט לא שנה כאן תרומה. שכיון ששנה מעשרות. כל המתנות בכלל. ולא הוצרך לפרוט אלא מ"ע דקבעי לאשמועינן דצריך למוכרו לכהנים כמ"ש הר"ש. ודיוקו של הר"ש כאן (במ"ש ומיהו מ"ש וכו') ודאי אינו כלום:

אמנם מ"ש בתי"ט עמ"ש הר"ש דמעשר שני אינו נמכר. ואפי' למ"ד ממון בעלים [קידושין ד' נ"ד ע"ב]. טעמא דאינו נמכר משום דסתם זורע תרומה כהן הוא. ועוד טרח בהבאת פסק הלכה אם מ"ש ממון גבוה אם לאו. כל הטורח הזה למה ומה ענינו לכאן.

דודאי אף למ"ד ממון בעלים הוא ונמכר. מ"מ לא דמי למ"ש דתנן הכא דנמכר לכהנים. דפירושו שחייבים למוכרו לכהנים:

וזהו שרצה הר"ש באומרו ומיהו מ"ש אינו נמכר וקתני. דמתחלה תירץ דלא אצטריך לאשמועינן תרומה שאין בה חידוש. ולא חש להזכיר אלא דבר חידוש. דקבעי לאשמועינן שניתן לזרים כדי למוכרו לכהן. והדר קשיא ליה מיהו אכתי לא ניחא. דהא מעשר שני ג"כ אין חובה למוכרו. ואע"פ שרשאי. מ"מ הרי לא הצריכוהו למוכרו כאן בגידולי תרומה. שא"כ היה שונאו במשנתנו גם בסיפא כדין מ"ע. אלא ודאי שאני מ"ש נענין זה. אי משום דממון גבוה הוא. ואי משום דכיון דכל עיקר דין גידולי תרומה תרומה. אינו אלא מדרבנן [שבת ד' י"ז ע"ב] לא החמירו בו אלא במ"ע שהוא חולין לכל דבר. ולא החמירו להקל ע"י כך במעשר שני שהוא קדוש מד"ת. לזלזל בו ולמעט אוכליו ודוק:

ועכ"פ איך שיהיה ודאי דהכי הוא דס"ל לתנא דמתני'. דמ"ש אין חיוב למוכרו לכהנים בדמי תרומה. ואם כן אין בו חידוש יותר מבתרומה. ואפ"ה קתני לה בכללא דמעשרות. זוהי כוונת הר"ש בלי ספק (אע"פ שכבר כתבתי דלק"מ). ודברי התי"ט כאן המה למותר:

ולא הבנתי לגמרי מה שאמר ז"ל בטעמא דמילתא דאינו נמכר. משום דסתם זורע תרומה כהן הוא. משמע דאי הוי הזורע ישראל. אין הכי נמי דצריך למוכרו למ"ש כמו כן לכהנים. חלילה לומר כן ולא לשתמיט תנא מניה. ותו אי בהכי מיירי ע"פ הבנתו בהר"ש. א"כ מאי קשיא ליה מעיקרא מתרומה דלא תני לה וק"ל. ועוד מנ"ל להר"ש להקשות ולהניח בקושיא מכח סתם זורע. דלא איתמר בהדיא דכהן הוא. ע"כ הם דברים של מה בכך אין כדאי להאריך בהם:

והאמת הברור בכוונת הר"ש כמו שכתבתי ע"פ הנוסחא של תי"ט. והלשון בר"ש שלפני משובש וצריך לתקנו. ואי לאו דמסתפינא להגיה מדעת עצמי. אמינא דכצ"ל בלשון הר"ש ומיהו מעשר נמכר ולא קתני ליה. וזה מסכים במקצת עם נוסחא שלנו בהר"ש. והוא מוכרח לענ"ד. דמלבד מ"ש לעיל דלק"מ דקתני מעשרות דמעשרות כולל תרומה כמו מעשר שני. קשה לי טובא על דבריו דטפי הו"ל לאקשויי ממעשר ראשון. אלא ודאי היינו דקשיא ליה ודוק היטב:

משנה ד

גדולי תרומה תרומה אפי' בדבר שזרעו כלה. הכי מוכח בפכ"ש וכ' פירש"י בהדיא. וכאן חומר בזרעו כלה. משאין זרעו כלה. דבזרעו כלה כל הגידולין תרומה. ובאין זרעו כלה אין אסור משום תרומה אלא עד שיגום האוכל ואח"כ הרי הוא כחולין למ"ד לק' במ"ז אסורים לזרים ואפשר אף למ"ד לכהנים ע"ש:

וגידולי גידולין חולין. היינו דווקא בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה. לא גרע מטבל דאע"ג דגידוליו חולין בדבר שזרעו כלה. אפ"ה בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין. כ"ש לתרומה הכי מפרשינן בפ' כ"ש [פסחים ד' ל"ד ע"א]. והכי איתא נמי להדיא בירו'. ופירוש גידולי גידולין אם חזר וזרע אותן גידולין כ"פ הרע"ב והוא דעת התו' והר"ש:

אבל רש"י ז"ל פירש שם בגמרא דהתוספת שמוסיף הזרע או השתיל בעצמו שגדל ומתרבה הוא נקרא גידולין. ומה שמוציא בדין חדשים או כגון הבצלים שמאחד הנזרע נוספות עליו ומתחברות אליו ה' או ו' חדשים. אותן נקראים גידולי גידולין:

ונ"ל שרש"י ז"ל רצה לפרש שתילי תרומה כמשמעו שהן של תרומה אפ"ה חשיב התוספת גידולי גידולין:

ועי"ל דקשיא ליה אי איתא דפי' גידולי גידולין כמ"ש התו' מאי דוחקיה דתלמודא. אכתי נימא אסורים לזרים. וקמ"ל דגידולי גידולין אסורין אפי' בדבר שזרעו כלה ודוק. וגם יש לו סעד לפירושו בגמרא ספ"ו דנדרים עיין היטב:

ודע דהא דאמרן דגידולי גידולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה. היינו דווקא בשלא רבו גידולין על העיקר. אבל רבו גידולין שניים על עיקרן מותרין. והרי הן כחולין לכל דבר אפילו בדבר שאין זרעו כלה. הכי הוא מסקנא דגמ' דסופ"ו דנדרים:

משנה ה

לגנה. עיין בר"ש דמפרש המלה בשם הערוך מלשון לגין. שהוא כמו הכד וידוע במשנה עבמ"ס ט"י והיא מדה בלח. והושאל השם למדת ארץ ידועה כערוגה. ובא כאן השם בתוספת ה"א מורה על הנקביות. או בא למשך בלבד. כדי להבדיל בין הענין הנרצה כאן ובין הנז'. וככה עשו ז"ל במלת עצה ס"פ כלל גדול ודומיו:

כולן מותרין בדבר שזרעו כלה. משום דאיכא חדא דחולין מעורבת ביניהם דמתירתן. דהוי ליה מדומע דהקלו בו בכל מקום. הא לא"ה אף בדבר שזרעו כלה. הוו להו גידולין כתרומה וכדאמרן לעיל מ"ד. כל זה פשוט ומבואר מן הגמרא ועיין לקמן מ"ז:

משנה ז

שתילי תרומה. פירש"י וכן רע"ב כגון כרוב וכרישין. דוגמא בעלמא הוא דה"ה לבצלים ושומים וכל דבר שזרעו אינו כלה. קרויין שתילין. שהדבר שאינו נפסד בארץ אלא מוסיף בגידולו שייך בו שתילה:

ונ"ל הא דנקט שתילין דווקא. יש לומר בדבר להקל ולהחמיר דאיכא למימר משום דבעי לאשמועינן תקנתא דשרו באכילה אחר שיגום האוכל. והא לא שייך כי אם בשתילין

הנז'. דאחר שחותכין העלין או הבדים החדשים חוזרין וצומחין מעיקרן. משא"כ בתבואה ושאר הנזרעים שאם חותכין האוכל אינן חוזרין וצומחין דלית להו תקנתא (והא דפריך תלמודא אי בדבר שזרעו כלה תנינא כו'. ולא קאמר מאי עד שיגום האוכל דתנן. הוי מצי לאקשויי הכי אלא דבלא"ה פריך שפיר). וזוהי ששנינו גידולי תרומה תרומה. והשתא אצטריך ליה למתני בשתילין מילתא חדתא דמשתרו אחר שיגום. ואינן אסורין בהחלט כשאר גידולי תרומה. ונקט שנטמאו לרבותא. (זהו להקל בשתילין בצד א'). והיינו אליבא דמ"ד אסורין לזרים:

והוי יודע דהכי הוא פשטא דמתני' דשתילי תרומה כמשמעה תרומה עצמה ופירושה כדכתיבנא. והיינו בין למאן דמפרש בגמרא מאי אסורים לזרים. ובין למסקנא דתלמודא דאסורין אף לכהנים משום מעלה [שם בפסחים ד' ל"ד ע"א]. מ"מ בתרומה גופה איירי. וקמ"ל לעיל דגידולי תרומה תרומה. ואסורה לזרים לעולם. והכא אשמעינן איסורא אף לכהנים עד שיגום. ודווקא בשתילין שנטמאו אחמירו בהו אף לכהנים מטעמא דאמרן. (והוא הצד להחמיר) אבל בדבר שזרעו כלה ונפסד בארץ אפי' היה טמא וזרעו. שרי ודאי לכהנים. וליכא למימר שיאסרו עד שיגום. זה נ"ל פשוט וברור מאד:

ואליבא דכ"ע לא איירא מתני' מגידולי גידולין כדס"ד בגמרא. ודחינן לה ומשנינן דאסורין לכהנים משום מעלה. והשתא דאתינן להכי שפיר מיתוקמא מתני' בגידולי תרומה עצמה:

אבל הר"מ ז"ל בפירושו כתב כלשון הזה. ומ"ש מותר לאוכלו (ר"ל מה שצמח שנית) הדבר חוזר לדין הנקדם והוא שאם אלו השתילים מדבר שזרעו כלה. שמותרין באכילה לכהנים או לזרים. ואם הם דבר שאין זרעו כלה אסור לזרים ומותר לכהנים אחר חתיכת האוכל.

ואין דברים הללו מחוורים אצלי שהדבר ברור שלא נזכר חילוק זה שבין דבר שזרעו כלה לאינו כלה שזה חולין וזה תרומה. כי אם בזורע תרומה מדומעת כדלעיל. או בגידולי גידולין. ובהני גווני ליכא לפלוגי בהו. בין קודם חתיכת האוכל. לאחר חתיכתו. שהדבר שזרעו כלה. אף קודם שיגום מותר אפי' לזרים בדברי' הנזכרים. משא"כ במה שאין זרעו כלה. שאפי' אחר שיגום אסור מכל מקום לזרים. אמנם בגידולי תרומה ממש. אין חילוק ביניהם רצוני בין זרעו כלה ובין אינו כלה. שבשניהם יש לגדולין דין תרומה גמורה והכא הוא דאיכא לפלוגי בין קודם לאחר חתיכת האוכל. בדבר שזרעו אינו כלה דווקא. ולהתירו לכהנים. אבל בדבר שזרעו כלה אין חילוק בזה ואיפכא הוי דלזרים לעולם אסור ואין לו תקנה. ולכהנים שרי אף לפני חתיכת האוכל כנז'. והבן:

ונראה שכסבור הר"מ דלפי המסקנא בגמרא דאסורין לכהנים נמי מיתוקמא מתני' בגידולי גידולין. ולא תקשי אי הכי מ"ט נייד משינוי' דאסור לזרים. נימא לעולם מאי אסורין לזרים. ומאי קמ"ל. הא קמ"ל דמותרין אחר שיגום האוכל. הא לאו מילתא משום דודאי לא עדיף מטבל. דגידולי גידולין שלו אסורין לעולם אפי' אחר שיגום האוכל. כיון דסתמא תנן אפי' גידולי גידולין שלו אסורין. א"כ על כרחך הא דתנן הכא גבי שתילי תרומה דמותרין כשיגום האוכל. לאו לזרים קאמר אלא לכהנים כדמסיק תלמודא:

ברם השתא דאתינן להכי דמשום מעלה נגעו בה לאוסרן אף לכהנים. איכא למימר כדסברוה מעיקרא דמיירי בגידולין ראשונים. של התרומה עצמה. דאסורין לכהנים משום דעבוד בה רבנן מעלה. אבל גידולי גידולין שרו לכהנים אפי' האוכל עצמו אינו צריך לגום. וזה בין בדבר שזרעו כלה ובין בדבר שאין זרעו כלה. לעולם גידולי גידולין מותרין להם. ואפי' היו טמאין קודם זריעה:

ובגידולין של תרומה עצמה דעבוד בה מעלה. לא שייך דינא דמתני' דיגום את האוכל. אלא דווקא בדבר שזרעו אינו כלה כדאמרן. אבל בדבר שזרעו כלה ליכא למימר הכי. וצ"ל אחת משתים אם כשתמצי לומר אסורין לגמרי ולית להו תקנתא כנ"ל. וא"כ מצינו חומר בדבר שזרעו כלה משאינו כלה. ואת"ל במידי דזרעו כלה לא אחמירו ביה כולי האי. מאחר שנפסד בארץ. ואין התרומה ניכרת בעין. ומותרין לכהנים אפי' גידולין עצמן. ונמצינו למדין ג"כ לזרים שאסורין בגידולי גידולין לעולם. ולא מהניא בהו לגום האוכל. וכל זה שלא כדברי הר"מ ז"ל דוק היטב. והעמק בדבר זה מאד להעמיד דבר על בוריו שלא תשגה:

טהרו מלטמא. כתב הרע"ב וא"ת וכו' וי"ל דתרומה נמכרת בזול כו'. וכתב על זה בתי"ט אבל למסקנא דמעלה בעלמא הוא. ואף לכהנים אסורים לאכול. אין כאן קושיא כלל דכיון שאסור לאכול עד שיגום ודאי לא משהי ליה כלל. עכ"ל:

וקשיא לי אי הכי מ"ט אמרו גידולי תרומה תרומה לעולם. לא היה להם כי אם לאוסרן באכילה עד שיגום האוכל בלבד. ואח"כ יהיו מותרין אפי' לזרים. כיון דודאי לא משהי בשביל זה ודוק. אלא ודאי אפ"ה חיישינן. דודאי משהי נמי בשביל כך. כדי לאוכלן אחר שיגום האוכל:

ואמאי לא ניחוש. כיון שצומח אח"כ מחדש. ואי אמרת דהוי חולין ומותר אף לזרים. ודאי אית ליה רווחא טובא. משו"ה עבוד רבנן דליהוי תרומה אף אחר שיגום האוכל. והשתא עכ"פ צ"ל כמ"ש התו' ורע"ב דמשום תרומה לא משהי גם לפי המסקנא וזה ברור:

פרק י

משנה א

בצל אם שלם מותר. ז"ל הרע"ב ומיירי כגון שנתנו בעדשים אחר בישולו ויצאו ממנו מימיו עכ"ד:

ונפלאתי מאד מאין יצא לו זה. כי בירו' שממנו למדנו פי' משנתינו לא נזכר דבר זה כי אם אצל העדשים. דהיינו דאי' התם בד"א כשהוציאו העדשים מימיהן שהעדשי' צופדות אותן. וכ"ה בירו' גם בפרקין דלעיל וכן העתיקו הר"ש:

לכן נ"ל ברור דט"ס יש כאן. וצ"ל לשון הרע"ב אחר בישולן ויצאו מהן מימיהן ר"ל של עדשים. וזה מוכרח מאד אע"פ שגם בפי' הר"מ ז"ל כתוב כלשון הזה. ונראה שממנו הועתק לשונו זה של הרע"ב בלי השגחה. מ"מ אי אפשר לנטות ימין ושמאל מדרך האמת. והפלא מבתי"ט שלא הרגיש בזה כלום. גם הר"מ ז"ל בחבורו [פ' ט"ו מהל' תרומות הל' ז' ח'] לא זכר זה החילוק כי אם אצל העדשים:

משנה לחם

וחמצה עמ"ש בס"ד מ"ח פ"ב דפסחים.

משנה ה

משנה לחם

תלתן צ"ל שהוא מאכל אדם. או עשאו תרומה.

משנה ז

זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומה. היאך הוא דינן. וכללא גרידא נקט והדר מפרש להו כל חד כדיניה. ודכוותה איכא טובא במשנה. והכי נמי לקמן מ"ח דג טמא שכבשו עם דג טהור ר"ל מהו דינו. ומפרש ואזיל כל גרב. דוק ותשכח תו כה"ג דלא נצרכה למידי אלא להתחלה ושאלה:

והא דאית' בירו' הכא הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור. עמ"ש בס"ד בי"ד סק"ג.

משנה ח

דג טמא. כבר כתבתי לעיל מ"ז דאין כאן לא איסור ולא היתר בבבא זו אלא התחלת הדבר. ואידך בבא דכל גרב פירושא דרישא הוא. וזהו לפי' הרע"ב במשנתנו צ"ל כך:

אמנם להר"ש ד"א בזה דהך רישא דין בפ"ע הוא. אלא שהיא משנה אסרה ולא פירשה את הדבר (דכוותה אשכחן בהחולץ דל"ח ע"ב מה יעשו בכתובתה ושבקה) עיין מ"ש בסמוך:

אם יש בו משקל עשר זוז. שהוא אחד מתתק"ס. ומצאתי חבר לשיעור זה של ביטול איסור במקואות ספ"ג [משנה ד'] דקיי"ל בג' לוגין הפוסלין את המקוה מכלי א' משנים ומשלשה מצטרפין. מארבעה אין מצטרפין. דבעינן עכ"פ לוג אחד מכלי אחד דהוא א' מתתק"ס בשיעור מקוה ארבעים סאה. שאם חסר אפי' קרטוב ממנה ונפלו לה שלשה לוגין בזה אחר זה. לא אמרינן קמא קמא בטיל. אלא מצטרפין לפוסלה. כיון שלא נתבטלה כל כלי בתתק"ס. אבל מארבעה דבציר ליה שיעורא דלוג ואם המקוה אינה חסרה אלא מעט. נמצא שיש בה תתק"ס כנגד כל כלי וכלי לבטלו. משו"ה אין מצטרפין ודוק:

צירו אסור. פסק הרע"ב הילכתא דציר בטל ביותר מאלף ואם לאו הכל אסור. מה מאד נפלאתי על פסקו זה:

ותמה על עצמך היאך הלכה זו מקופחת ולא שמענו כן לא' מפוסקי הלכות. ואפילו למאן דמפרש למתני' כוותיה. אפ"ה ליכא מאן דס"ל הכי דהאיכא ר"י דנימוקו עמו. ומלבד הכרח כמה ראיות הסותרות פסק זה כמבואר בפוסקים. א"א לי לצייר איך יעלה על הדעת להחמיר כל כך בציר דרבנן:

ועל כרחנו אנו צריכין לפירושו של הר"ש ז"ל במשנתנו דשיעור תתק"ס לענין ביטול בריה איתני. ומתני' תלתא בבי אינון. קמייתא לענין כבישה וחסורא מחסרא ולא אתפרש דינה במשנתנו. ובירו' פירשוהו. מציעתא לבטל גוף הדג מיירי. (והיא ג"כ חסרה דה"ק כל גרב שמחזיק כו' אם יש בו דג טמא א' מתתק"ס בדג טהור הכל נאסר. והדר תני דין הציר שמתחיל דג טמא צירו אסור:

ואפשר לומר דאף לדרך זה א"צ לפרש הבבא הראשונה חסרה. אלא שהיא התחלת ענין כנ"ל. ור"ל דג טמא שנכבש עם דג טהור היאך הוא דין ביטולו. וקמפרש כל גרב וכמ"ש לפי' הרע"ב. ואע"ג דבביטול הבריה מיירי נמי נקט כבישה משום דהכי אורחא וק"ל). בתרייתא בביטול צירו איפליגו ביה ר"י ור"י. ורבי יהודה דמחמיר במאתים אע"ג דמדרבנן הוא. משום דס"ל בעלמא מין במינו לא בטיל [מנחות ד' כ"ב ע"ב]. ואנן לא קיי"ל כחד מנייהו אלא בס' משערינן. וכך פירשה הרשב"א ז"ל בתשובותיו סי' ר"פ.

והפליאה נשגבה על בתי"ט עם שדרכו לדקדק אחר פסקי דדינא ולמצות מדותיו של הרע"ב כמה לא חלי ולא מרגיש כאן לגמרי. כאילו מיתניא גבי הילכתא פסיקתא ולא חשש כלל לפירושו של הר"ש. ואף שדוחק גדול לפרש המשנה חסרה. ההכרח לא יגונה וכבר הראיתיך דוגמתה גם בעלי הכללים מצאו לה חבר:

ולענין ששיערו חז"ל לבטל הבריה באלף. ובירו' הורה ר' בון בעכברא א' לאלף. לא ראיתי לא' מן המפרשים שדיבר בזה מאומה. לבאר זו מנין להם לחז"ל מן התורה דכל שיעורי דרבנן אסמכינהו אקראי. והרשב"א ז"ל בכמה מקומות מתשובותיו הודיע לנו צערו שחתר למצוא שורש דבר זה ולא יכול. ונראה כאלו סתומים וחתומים הדברים ואין פותר עד יבא מורה צדק לנו. מ"מ אמרתי אני בלבי הואיל ודבר זה מונח בקרן זוית אובין ואדון לתת טעם לדברי חכמים. ומהפקירא זכינא ביה. אולי מקום הניחו לי ושיירו פאה לעני כמוני. ומן השמים יסייעוני למצוא דברי חפץ מאין יצא להם ז"ל זה השיעור. שבלי ספק לא במקרה נפל דבר זה בפיהם. וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא:

והנראה אלי בזה הוא שהוציאוהו ממה שמצינו ששיער הכתוב בבעלי חיים תרומת ה' לאלעזר הכהן מן המלקוח של מדין אחד מחמש המאות [במדבר ל"א]. וכמו שעשו ז"ל בביטול התרומה שלמדנו שיעורה ג"כ מתרומת מדין מן האחוז א' מן החמשים [ירו' תרומות פ' ד' הל' ב']. וכפלו השיעור בביטולה רצוני שתעלה במאה. וסמכו על הכתוב את מקדשו ממנו כלומר שאם חזר מקדשו לתוכו יתבטל בכפלו [פ' ד' הל' ו']. אע"ג דלענין תרומת מעשר לא הוי כפל. אעפ"כ אינו נמלט מכפל ואין להאריך בזה. ועוד זכר לדבר הסימן שנתנו לדבר שאמרו שלכן נקראת תרומה שהיא תרי ממאה לרמוז על הכפל וק"ל:

הנה כמו כן בבע"ח שמצאנו שיעורן הגדול בתרומת ה' א' מחמש המאות. הדין נותן שיתבטלו בכפל שיעור זה שהוא אלף והרי זה מכוון:

וגם למ"ד שבטלין בתתק"ס יש לי להתלמד בו עד"ז. דכיון דקיי"ל תרומה עולה בא' ומאה ולא חלקו בה. דאע"ג דאיכא תרומה דבצרא משיעורא דאחד מחמשים. דעין רעה א' מששים. וכי הא דתנן פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה [פ' ד' משנה ד']. שנמצא לפעמים תרומה חוזרת ומתבטלת בפחות מכפל חולין שלה. כיצד הרי שתרם ועלה בידו א' מששים כשנוסף עליהם עוד ארבעים. נמצאת תרומה בטלה בהם כשחזרה לתוכן. שיש כאן מאה להעלותה. אע"פ שלחשבון הכפול היו צריכין עוד עשרים לבטלה. וכמו שבתרומת הפירות לא הקפידה תורה על עשרה הן חסר הן יתר. ככה נאמר גם אנו שאולי בתרומת הבע"ח שהיא משיעור גדול לא הקפידה בעשרים. נמצא לפ"ז שאם יחסרון מהכפל ארבעים ישארו תתק"ס שבטלין בהם:

ואעפ"י שדיברתי כאן בדרך אומדנא נראין הדברים קרובים והגונים לכשיבחנו. ודיינו שקירבנו קצת מה שהיה רחוק מאד. ואלהי אמת אל יצל מפינו דבר אמת עד מאד:

ואגב צל"ע במה שדחה הרא"ש דברי הסוברים דבריה בטלה באלף בסומכם על הירו' הנזכר. וכתב הוא ז"ל די"מ עכברא שם מקום (כמ"ש בב"י י"ד סי' ק') [בסוף הסי'] והוא האמת בודאי כי א"א לומר שעכבר ממש יתבטל. שהרי ניכר הוא כל זמן שהוא שלם שתורת בריה עליו. אך לא ידעתי עדיין במה נדחה פירושו של הר"ש במשנתנו דנראה מוכרח כנז'. ואיברא הירו' משתעי עובדא דהוה במקום עכברא והורה ר"ב בבריה דבטלה באלף. כגון דג בין הדגים כענין משנתינו דעלה קאי. דאיכא מינין טמאין דלא מינכרי בין הטהורין לאחר שנתבשלו וניטלו קשקשיהן. א"נ בשרצים קטנים שאינן ניכרין כאותה שאמרו באברומא של אותו מקום אסורה (סוכה די"ח) ודילמא בהכי הוה מעשה דהורה ר"ב דבריה בטלה באלף וכן פסק הרשב"א:

משנה לחם

משקל עשר זוז עיין ברכות הורי.

משנה לחם

בלח"ש בציר דרבנן. נ"ב (גם סותר דברי עצמו. כמ"ש מ"ה פ"ז דחולין. ע"ש. וכמו ששנינו בפירוש הרוטב בנ"ט).

משנה לחם

שם בפיסקא ואפשר כו'. מין במינו לא בטיל. הכא בציר דקיל. במאתים סגי ליה.

משנה י

כל הנכבשים זה עם זה מותרים. הרב תי"ט הקיף למשנתינו זאת תשובות חבילות שאין בהם ממש והניחם בתימה ובצ"ע. ולענ"ד כמה תשובות יש לתמיהותיו. והנה יעברו לפנינו א' לאחת. ועם הראשונה יסתלקו כולן והיא כפורחת. תחלה תמה הרב הנז' דבסוף פ"ו דשביעית תנן ורד חדש שכבשו וכו' שמעינן מינה דכבוש אוסר עכ"ד:

ונפלאתי על זה דהא איהו ז"ל מפרש התם כהר"מ. דשאני ורד ישן דחזק הוא ונ"ט. משא"כ בורד חדש דלא מיתסר ע"י כבישה. וכמ"ש שם באורך ועמ"ש בס"ד. א"כ אדקשיא ליה מסיפא דורד ישן ליסייע לן מסיפא דורד חדש אינו נאסר בכבישה. הא קמן דהתם נמי ס"ל לתנא דכבוש אינו אוסר. כמו בעלמא. אלא על כרחך שני לן בין דברים חזקים וחריפים דאסרא בהו כבישה. כמו הכא בחסיות. והתם בורד ישן דכוותה. משום דיש לו כח חזק כנז' שם. משא"כ בדברים אחרים. לעולם אימא לך כל הנכבשים מותרים כסתמא דהכא.

עי"ל דשאני ורד בשמן דאוסר ע"י כבישה משום דלטעמא וריחא עביד ולתקן את השמן. דומיא דתבלין בקדרה דלא בטלי כדאי' פ"ק דחולין [ד' ו' ע"א]. וביו"ד סי' ק"ב בהגה דמידי דעביד לתקן זא"ז. הוי מין במינו ולא בטיל. ואפי' אינו דבר חריף. אלא כמים ומלח

גבי עיסה. דכיון דצריכים זה לזה לא מבטלין זא"ז. הוא הדין לורד בשמן שכל עצמו לתקן השמן הוא עשוי שיקלוט ריחו וטעמו. לכן בדין הוא שלא יבטל בו אפי' באלף. והיינו דלא יהיב ביה שיעורא. דמשמע דאפי' ורד א' בשמן הרבה מאד לא בטיל. כיון שעשוי לתקנן בכך. ומשו"ה אוסר נמי ע"י כבישה. אע"ג דבעלמא אין כבישה אוסרת. דמכל מקום לא בציר מטעם כל שהיא. והאיתא גם בכבישה והיינו נמי טעמא דחסית דאוסרת ע"י כבישה ואפי' כל דהו נמי. אבל בנכבשין שאין צריכים זה לזה אין כבישה אוסרת:

עי"ל דלא דמי דהתם וורד ישן בשמן ודאי יהיב טעמא ע"י כבישה. אבל הכא בירקות ופירות הנכבשין זה עם זה שלמים עסקינן. דפולטין ואינן בולעין כדלעיל מ"ז. והכא נמי בשלמין קאמר דמותרין משום דאיידי דטרידי למיפלט לא בלעי ויש לתמוה על בתי"ט שלא הביא גם זאת המשנה. דאית מנה נמי תיובתא וסייעתא. וע"כ משום דראה החילוק בין שלמים לפצועים. א"כ מהו המונע לפרש משנתינו בשלמין. ולא כל שכן הוא מזתים. דאע"ג דהוו דבר חריף כדכת' הש"ך בי"ד סצ"ו ואפ"ה שלמין לא בלעי. מטעם הנז'. וק"ו לשאר הנכבשין. שאין בהם חריפות. שאם כובשן שלמי' שאין בולעין:

עוד יש לחלק בין כבישה לכבישה ובשיעורה. דיש כבישה בלתי חזקה שאנה רק שרייה במשקין בלי שום חריפות. ובכבישה זו בעינן יום שלם דווקא. ולדעת ר"ת לא פחות משלשה ימים. ויש כבישה במלח הרבה או בחומץ חזק ושאר דברים חדים. דשיעורה כדי שיתננו על האש וירתיח כמו שנתבאר בי"ד סי' ק"ה. א"כ איכא לאוקמי תו ההיא דורד בשכבשו עם דברים חדים. והכא בנכבשין במים או עם מלח מעט. ומותרין דתנן הכא היינו שאינן נאסרין כשאר הכבושין בדבר חריף וכחסית. שנאסרין מיד ששהו כשיעור שיתננו על האש וירתיח וההיא מתוקמא דנאסר מיד:

אי נמי ההיא נמי בכבישה שאינה חריפה מיירי. ונאסר בששהה כשיעורה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ונכבשין דהכא דמותרין בשלא שהה רק כדי שיעור שירתיח הנז'. ולאפוקי חסיות דמתסרי מיד בשיעור קטן זה אגב חורפייהו הרי כמה דרכים ישרים לפניך בישוב תמיהותיו של הרב בתי"ט ז"ל. וסרה הראשונה מעיקרה ומושכת השנייה עמה דדא ודא אחת היא:

והכי נמי לא תקשה מה"ט ממתני' דלעיל בדג טמא שכבשו וכנז'. ועוד דשאני דגים דרפו קרמייהו:

וכן נתיישבו ג"כ התמיהות הגדולות שזכר הרב על השני סוגיות דבבלי. דהשתא ניחא דלא מייתי תלמודא מהני משניות לא סייעתא למר ולא תיובתא למר וק"ל:

ואיברא מש"ע ותו ר' יוחנן דבירו' דמגיה נשלקים דכבוש ה"ה כרותח. הוא דלא כבבלי [חולין ד' קי"א ע"ב] דרבין אר"י כבוש אינו כמבושל עכ"ל. מלבד דלק"מ מהני טעמי דכתיבנא דאיכ' לשנויי ולפלוגי ביניהו בכמה גווני. בר מכל דין לא ידענא מאי קשיא ליה דהא איכא למימר דל"פ הבבלי והירו' לגמרי. אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא. דהירו' לא קאמר אלא כרותח דאינו אוסר אלא כדי קליפה. והבבלי אומר שאינו כמבושל לאסור עד ששים. אבל הרי הוא כרותח:

ותו דמסקינן התם דליתא לדרבין מההיא פינכא דר"א. דש"מ דס"ל לר"י דמליח ה"ה כרותח [שם]. ומדהא ליתא הא נמי ליתא דבכבוש נמי כשמואל ס"ל. ואיך שיהיה כבוש לכ"ע עדיף ממליח. וכיון דלמסקנא ס"ל לר"י דמליח ה"ה כרותח. כ"ש לכבוש שהוא כרותח. הרי בבירור שדברי הירו' והבבלי אחת הן והושוו ממש בדבר זה:

ומעתה שסילקנו מעלינו טורח קושיותיו של הרב תי"ט. נשוב לדברי הר"ש שהכניס הרב בדבריו דכתב ע"פ הירו' דכולה מתני' היכא דתנן כבושה תנינן שלוקה במקומה. דכבוש ה"ה כרותח ואוסר לדעתו. וצ"ל דשלוק פחות מבישול והאריך בזה לברר אם השליקה יתרה או פחותה מבישול. והתי"ט העיר ג"כ בזו. ואני תולעת ולא איש מתיירא אני להכניס ראשי בין הרים גדולים שמא ירוצו את גולגלותי. וביותר מרתע כולי גופאי מפלפוליה דהר"ש:

ואי לאו דמסתפינא מנזיהותיה דמר מטיבותיה אמינא. דלא"ה פי' הירו' הנז'. דקשיא לי טובא היכי מצינן למימר דשליקה גריעה מכבישה. משום דכבוש הוא כרותח. וכי שליקה אינה בכלל רותח. ודאי דלא הויא בציר מרותח. וזה דבר ידוע ומוחש:

ותו דלמאי תנן בכולהו כבישה אם צ"ל שליקה. דלא משמע דמשבש לה. ואין זה הלשון מורה לענ"ד אלא ביאור ותוספת על המשנה. דאמרה נכבשין דלא תידוק מדנקטה כבישה דדווקא הוא. ובכבושין הוא דמותרין ולא פסלו צירן. אבל בשלוקין דעדיפי טפי. סד"א דאסורין. להכי קאתי תלמודא לפרושי לית כאן נכבשין. כלומר לא סוף דבר נשנו כאן נכבשין בדווקא. אלא נשלקין שאף הן ככבושין. לפי שהכבוש הרי הוא כרותח ממש בלי שום חילוק. ולכן לא אמר לית כאן נכבשין אלא אפי' נשלקין. משום דסבר הירו' דלא עדיף כלל. ולית ביה רבותא לגמרי בשלוק יותר מבכבוש. כי היכי דלא נידוק מ"ט שביק ליה. ולא אשמעינן רבותא טפי וק"ל:

אבל לא שיהא סבור הירו' שהכבוש יהא חמור מן השלוק מה שהוא נגד הדעת. אפילו אי מיירי בכבישה חריפה. מ"מ הרי אין שיעורה אלא בכדי שיתננו על האש וירתיח

[יו"ד סי' ס"ט סעיף י"ח]. והא ודאי דשלוק הוא המרתיח ממש על האש. ואין שלוק פחות מזה. ופשיטא דרתיחה בפועל עדיפא:

והשתא אצ"ל שהשלוק פחו' מבישול כדדייק הר"ש דמהירו' לא מוכח מידי לפמ"ש. אלא חומרא נקט לאשמועינן דאף נשלקין דחמירי לכאורה דינן ככבושין ולא יותר. אע"ג דהוו טפי מבישול אפ"ה לא אסרי טפי מנייהו:

ומ"מ אני אומר דגם למ"ש הר"ש ז"ל מהירושלמי דשליקה פחות מבישול לא קשי' עליה ההיא דפכ"ה דשלוקה אוסרת. דנ"ל דפשטא דמילתא כך הוא ששלוק הוא בישול קל ואינו כי אם רתיחה ששולטת בדבר השלוק בכולו ע"י האש. ואע"ג דמהני ראיות דמייתו הר"ש ותי"ט ליכא למשמע מידי. וכן ליכא למידק מההיא דתנן פרק כ"ש [פסחים ד' ל"ט ע"א] ואין יוצאין בהן כבושין שלוקין ומבושלין דאיכא למימר זו ואצ"ל זו קתני. א"נ לא זו אף זו:

אבל מדתנן התם ובמבושל שלא נימוח. ש"מ דהמבושל סתמו נימוח הוא דאצטריך לפרושי. אבל השלקות הן המבושלין שלא נימוחו. והכי איתא בהדיא בגמ' פכ"מ [ברכות ד' ל"ח ע"ב]. והכי משמע נמי מדאמרינן בתורמוס דשלקי ליה שבע זמנין. הרי שאין השליקה רק רתיחה בלבד. ואי איתא דפירושא בישול הרבה יותר מבישול סתם ואין אחריו בישול עוד. מאי שייך למימר דשלקי ליה ז' זימנין. הלא השליקה האחת היא תכלית הבישול שאפשר. אחר שהיא יתרה מבישול. והבישול ידוע שהוא גמר תיקון ריכוך המאכל כפי הצורך. ואם השליקה עליה הוראתה על הקרוב להיות נימוח ודאי דדי בשליקה אחת. ולא יתכן לומר ששולקין דבר אחד ז"פ אלא ע"כ השליקה פחותה מן הבישול:

ואעפ"כ לא כל השלקות שוין. דיש דבר שאינו צריך כי אם שליקה א' ונתקן בכך להיות ראוי לאכילה. כגון ירקות והיינו שלקות דכ"מ דבפ"א סגי להו. שהן נגמרין ברתיחה א' בלבד. וכן השלוק דמעשרות. איירי בפירות ששולקין אותך רק פ"א להסיר קליפתן. ובכך הן מתוקנין לאכילה. ויש דברים שצריכין לשולקן פעמים רבות כמו התורמוס כנז'. עד שנגמרה מלאכתו שמתוקן בז"פ להיות ראוי לאכילה. אע"פ שעדיין אינו קרוב להיות נימוא. שלא הגיע למדרגת הבישול שיהא יתרה עליה. שנותנת צורת הריכוך ביותר:

וכללו של דבר שלוק קרוי כל דבר שנגמרה מלאכתו ומתוקן לסעודה. ע"י שליקה מרובה או מועטת כל דבר כפי הראוי לו. אלא שלא הגיעי עדיין לצורת הבישול שהיא למעלה ממנה. שבה נעשה כל דבר כנימוח. והכבד ג"כ אינה ראויה לאכילה ע"י שליקה א' או ב' כירקות. אלא צריך לשולקה פעמים רבות עד שתהא מתוקנת וראויה. ועכ"ז לא באה

עדיין לכלל בישול. ובהא קאמר התם ר"י בנו של ריב"ב דשלוקה אוסרת ונאסרת. דר"ל אפי' שלוקה ולא מבושלת נמי. אע"ג דמודה מיהת דאינה אוסרת ונאסרת ע"י בישול קל. דהיינו רתיחה מועטת שאינה מספיק לה. וכמ"ש עוד לקמן בס"ד כך נ"ל בזה:

וחזרנו לענין שזכינו נדין שמשנתינו זאת הלכה היא מכל צד. ואפריון נמטי להרמב"ם ז"ל שהעתיקה כצורתה שאין הכרח להעמידה בשלוקה ופירש הירו' כפירושינו:

משנה יא

כל הנשלקים עם התרדים. לפום מאי דכתיבנא לעיל דסתם כבוש פחות מסתם שלוק ונכבשין דווקא תנן במ"י. צ"ל דלא פליג ר"י אמתני' דלעיל אלא פרושי קמפרש. דאף על גב דאמרן לעיל דכל הנכבשין זע"ז מותרין. קמ"ל דהני מילי בכבישה. אבל בשליקה אפי' כל שאר ירקות מלבד חסית. נאסרין כשנשלקין עם התרדין:

אי נמי איכא למימר דתרדין מין חסית הוא וחריף מכולן. והשתא ר"י לקולא אתי ופליג אתנא דלעיל דאוסר אפי' בכבושין ובכל החסיות. ופליג עליה בתרתי דס"ל דאין נאסרין אלא ע"י שליקה. ועם תרדין דווקא:

ואפשר דאף לפ"ז לחומרא פליג. ומודה בכבישה דאוסרת בכל החסיות. מיהא בחסית של חולין עם ירק של תרומה. שמעיה ר"י לת"ק דמתיר ולא שני ליה בין חסית לחסית. וקאמר ליה ר"י בכולהו מודינא לך. לבר מתרדין דאלימי טפי. דלא שנא תרדין של תרומה. ל"ש של חולין עם תרומה. אוסרין ונאסרין שבולעין ופולטין. וא"צ להאריך בפי' מחלוקתו של ר"י לשטת הר"ש ע"פ הבנתו בירושלמי. כי מובן הוא מאליו ע"פ מה שכתבתי. וישמע חכם ויוסיף לקח. וי"ל על הרב תי"ט כאן שתפס לו בפשיטות דשלוק הוא בישול יותר מדאי. וזה בהיפך ממ"ש לעיל מדברי הר"ש. וכמו שהוכיח הוא ז"ל עצמו ממס' מעשרות. ודעתי כבר ראית למעלה שהשלוקה דכבד היא גמר תיקונה ופחות מבישול גמור. ולא מוכח מידי לענ"ד מהא דאיתא בפרק כ"ה שלוקה אוסרת דמידי גבי מבושלת תניא וק"ל:

כל המתבשלין. לדידן ניחא טפי הך סידורא דכל חד לטפויי אתי. ונקט תנא חומרי חומרי. דקאמר ת"ק אפי' כבישה אוסרת. ואתא ר"י למימר דאינה אוסרת אלא שליקה עם תרדין. ואתי ר' יהודה לאשמועינן דאפי' שליקה נמי לא. אלא בישול לחוד הוא דאוסר. ואפ"ה כל מין עם מינו אינו נאסר אלא עם הבשר:

הכבד אוסרת ואינה נאסרת. איכא לאוקמה בשליקה גרידא. ואנשלקים דלעיל קמהדר. ולא קאי אמתבשלין דקמיה:

והא דאמרינן פכ"ה [ד' קי"א ע"א] שלוקה אוסרת ונאסרת. אפשר דמודה בה ר"י ב"ן. לפום מאי דכתיבנא דתרי גווני שליקא נינהו. והכא בבישול קל ורתיחה מועטת עסקינן. דקרויה שליקה במשלתינו. והתם בשלוקה כל צרכה מיירי כנז'. ואב"א בבשולה מיירי הכא. ומ"ד בגמרא שלוקה אוסרת ונאסרת פליג עליה. וס"ל דאפילו שלוקה אוסרת ונאסרת. וכ"ש מבושלת. ולעולם שליקה פחותה מבישול:

פרק יא

משנה א

ר"י מתיר מפני שמשביחו בירו' מחלפא שיטתיה דר"י. ומשני בפ"ב בבעלים. והכא בכהן:

ואפשר לומר עוד בזה שאותה ששנינו בפ"ב ולא מן המבושל. לא דמי לדהכא. דהתם במאי עסקינן ביין גרוע שאינו טוב לשתותו חי. ובישולו זהו תיקונו כמו שידוע מתיקון היין השפל בארץ ריינוס (שקורין אלינט בל"א) ובמבושל כזה אף ר"י מודה. דגרוע הוא מיין שאינו מבושל. הטוב בעצמו בלי שום תיקון. לכן אין תורמין מאותו המבושל על הבלתי מבושל.

ובלא"ה נ"ל שצריך לומר כן גם אליבא דרבנן דהכא דס"ל דאסור לבשל יין של תרומה. ובודאי כל שאסור לעשות בתרומה. אסור לעשותו בטבל. כדי שלא להפסיד לכהן בחלק תרומתו. ומדתנן התם סתמא ולא מן המבושל על שאינו. משמע בפשיטות הא מן המבושל על המבושל. מצי תרם אפי' לכתחלה. ואמאי הא קמפסיד לכהן:

אלא ודאי כדאמרן דמיירי התם ביין גרוע. שאינו ראוי לשתיה אלא ע"י בישול דהיינו גמר מלאכתו ואדרבה קודם הבישול אין תורמין ממנו. והכא ביין דתרומ' עסקינן שמאחר שהופרשה מיין כמות שהוא בלי בישול. ודאי ביפה וטוב כשהוא חי איירי. ומבשלין איתו להשביחו ביותר. דמעלי טפי מיין חי דעלמא. וסבירא ליה לר"י דהא נמי שרי:

וא"כ הוא הדין דמשכחת לה אליבא דר"י שתורמין מן המבושל על שאינו מבושל. אם הוא טוב ממנו. ולא צריך למתנייה התם בפירוש. דמילתא דל"ש היא שיפריש הישראל תרומה כזו. אבל אי בעי מצי עביד הכי. והוא בכלל מה ששנינו ותורמין מן היפה על הרע. ולא צריך לפרש אלא בסתם מבושל דשכיח. ומיגרע גרע משאינו מבושל כדאמרן ודוק:

משנה לחם

בלח"ש ריש פירקא. בארץ ריינוס ע"י בישול עם שורש (שקורין אלינט בלעז) שמחזירו למוטב ובמבושל. כצ"ל.

משנה ב

דבש. אם עבר ועשה דבש מתמרים עכ"ל תי"ט:

איברא דליכא לאוקמי נמי אפי' בדלא עבר ועשה. אלא בדבש הזב מהן מאליו. כענין שכתוב בשבחה של א"י זבת חלב ודבש. וכדאי' פ"ק דמגילה דף ו' ע"א. (שלא תאמר משל הוא) דא"כ לא הוי מחייב ר"י אפי' קרן. דס"ל נמי דדבש פטור מן המעשרות ומוקי לה בירו' בשזבו ואחר כך נטבלו. וכשנטבלו ואח"כ זבו אפשר דלא שכיח שיזובו התמרים מאליהן. אם לא ע"י פעולת אדם ומפרש הא דקאמר בירו' ואח"כ זבו ר"ל ע"י כבישה וכתישה. הכי משמע לי בדעת הרבתי"ט. דאל"כ מאי דוחקיה לפרושי מתני' ברשיעי דווקא:

מכל מקום עדיין אפשר לי לומר דא"צ לומר כלשון הזה. דנ"ל אף על גב דפטור ר"י לדבש מן התרומ'. היינו דלא מיחייב לאפרושי מניה. מיהא אי אפריש ודאי חייל עליה שם תרומה. דלא גרע מתלתן דלעיל. (מ"ו דפ"י). ובהכי עסקינן דאפ"ה מחייב ר"י בקרן. משום דודאי זכה בו כהן ודוק:

כמוני פטמים. עמ"ש בתי"ט. ולע"ד הוא בהפך. כי הרע"ב נמשך אחר לשון הר"ש והוא כלשונו ממש. אלא דנקט לשון יחיד שלא בדקדוק. וגם הרמב"ם דנסיב לשון יחיד ודאי היה שונה במשנתינו כמוני לשון רבים. ומחמת שהוא מוסב על החכמים שקדם זכרם. רק שתופס הדמיון לבארו באדם אחד. ואין בזה חילוק בין פי' הר"ש ובין פי' הר"מ:

אבל הם מחולקים בביאור מלת פטמים ובקריאתה שלדעת הר"ש הם הרוקחים וקרי ביה פטמים פ"א פתוחה ודגש באות הנמשכת ע"מ גנבים. ולפ"ד הר"מ הבשמים והסמים נקראים ג"כ פטמים ע"ש שמפטמין בהם. ופ"א פטמים לפ"ז שואיי"ת והטי"ת רפויה:

ולדברי הר"מ יתיישב הלשון יוקר. כי לדברי הר"ש הוא לשון מסורס. ומשמעו כפטמים המונים. וגם הוא חסר הנפעל שלא אמר מה מונים. שאעפ"י שיש בכתוב דוגמתו אינו לשון ברור ורגיל. ועוד שהפטמים בלשון משנה הם המפטמים בהמות. כבבתרא דערובין [ד' ק"א ע"א]. וכך פירושו בכ"מ. והמפטמים בבשמים. יכנוס מפטמים במ"ם נוספת. להבדיל ביניהם. כמו שאמרו ביחיד ממנו המפטם את הקטורת. ויחיד המפטם הבהמה פטם יקרא. כמ"ש שור של פטם וק"ל:

משנה לחם

ושאר כל המינין טהורין עמ"ש ריש פרק ב' דחלה בס"ד.

משנה לחם

בלח"ש בפיסקא איברא. פ"ק דמגלה. נ"ב ושלהי כתובות.

משנה לחם

שם משל הוא. נ"ל ודברה תורה בלשון ב"א.

משנה ח

הרכינה ומיצה הרי זו תרומה. בפרק המוכר את הספינה תנן הרכינה ומיצה הרי היא של מוכר [ד' פ"ז ע"א]. והתנן הרכינה ומיצה ה"ה תרומה. ושני משום יאוש בעלים נגעו בה. פירוש התם בעלים ידעי וקמחלי ממילא הויא דמוכר. אבל הכא אפי' תימא דלאו בתרומה שהוליכה לכהן איירי. אלא בתרומה שחיזר הכהן אחריה ולא רצה להמתין עד שירכין וימצה. דאע"ג דהא נמי קידע ומחיל. אפ"ה תרומה הויא. דכהן במחילתו אינו יכול להוציא תרומה לחולין:

ולא זו בלבד אלא שצריך ליתנה לכהן. ולא סגי במאי דמחל לו הכהן עליה. כיון דאכתי לא מטא לידיה ולאו דידיה הוא דלמחיל. דאין כחו של כהן יפה בתרומה שעדיין לא זכה בה. כדתנן לעיל פ"י אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלמת לעצמה. ומאן שביק מאן מחיל מאי דלאו דיליה. וזה ברור:

והא דהוי חולין אם לא הרכינה ומיצה. לאו משום דבהרכנה אשתני ממילתא קמייתא. דמעיקרא חולין. והשתא תרומה. דכיון דכי הרכינה הוי תרומה ודאי מעיקרא נמי תרומה הויא. אלא דכשנותן לתוכה חולין. בטלה לה ברובא. והקלו לבטל ברוב מידי דלא קפיד עליה.

משנה ט

ששם פרה. הר"ש והתוספות כתבו שצריך להעמידה בשואל וצ"ע מאי דוחקייהו:

סליקא לה מסכת תרומות בס"ד

משנה לחם

כרשיני אע"ג דסתמן מאכל בהמה. כדאיתא הכא וכדמוכח בדוכתי טובא. מ"מ צ"ל. שהם גם מאכל אדם שלא ע"י הדחק. ערפ"ק דמעשרות. או שעשאן תרומה. כמש"ל.